

Norges miljø- og
biovitenskapelige
universitet

Masteroppgave 2016 30 stp
Institutt for naturforvaltning

Fellesgodefinansiering – en utfordring i norsk reise- og friluftsliv

Financing public goods – a challenge in the
Norwegian tourism and outdoor recreation sector

Caroline Åserød
Naturbasert reiseliv

Forord

Denne oppgaven avslutter mitt toårige studie i Naturbasert reiseliv ved Institutt for naturforvaltning på Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU). Å jobbe med denne masteroppgaven har vært både en utfordrende og lærerik prosess.

Først vil jeg takke alle informantene som villig har brukt tid på å stille opp til intervju og svart på alt jeg måtte lure på. Jeg vil rette en stor takk til min hovedveileder professor Ole Hofstad som har bidratt med verdifulle innspill, ideer og rådgivning i denne prosessen. Biveileder professor Peter Fredman fortjener også tusen takk for å ha satt meg på riktig spor og hjelp med å sortere tankene i riktig retning tidlig i prosessen.

Til slutt vil jeg også takke mine medstudenter for de alt for lange lunsjpausene med plass til hele spekteret av følelser det å skrive en masteroppgave fører med seg.

Norges miljø- og biovitenskapelige universitet,
Ås, 12. Mai 2016

Caroline Åserød

Sammendrag

Finansiering av fellesgoder i norsk reise- og friluftsliv har den siste tiden hatt stort fokus. Turister kommer til Norge for å oppleve naturen og det kreves tiltak både for å beskytte naturen og for å tilrettelegge for ferdsel. Denne tilretteleggingen koster penger, men hvem som skal betale for den er et spørsmål uten noen klar fasit. Likevel spør Innovasjon Norge etter å ha gjennomført sitt fellesgodeprosjekt i 2013 om reiselivet ikke ser fellesgodefinansiering som et stort nok problem til å være villig til å involvere seg tungt for å løse det.

I dette prosjektet er det forsøkt å kaste lys over i hvilken grad fellesgodefinansiering oppleves som et problem blant ulike fellesgodeprodusenter og reiselivsaktører i Norge. Aktørene er representanter fra både lokalt og nasjonalt nivå. Prosjektet har fokusert på de kunderettede fellesgodene og har også forsøkt å se på hvordan aktørene stiller seg til å ta betalt fra brukerne av fellesgodene, da dette ser ut til å være en kommende trend, særlig på vinterdestinasjoner med store utgifter til prepping av skiløyper og kunstsnowproduksjon.

Det ble gjennomført intervjuer med informanter fra til sammen seks aktører. Tre på lokalt nivå: Skiforeningen i Oslo, Ytre Hvaler nasjonalpark, Sirdalsferie, og tre på nasjonalt nivå: NHO reiseliv, Klima- og miljødepartementet og Innovasjon Norge.

I resultatene kom det frem at fellesgodefinansiering til en viss grad oppleves som et problem. Problemet ser ut til å oppleves som større på nasjonalt nivå enn på lokalt nivå. Det viser seg også at aktørene er villig til å involvere seg for å løse problemet, men at de ønsker å gjøre det på et lavere geografisk nivå som er mer tilpasset deres destinasjon. En nasjonal modell slik det er forsøkt utarbeide i tidligere prosjekter er altså ikke hva som fremstår som noen god løsning på problemet.

Abstract

The financing of public goods in the Norwegian tourism and outdoor recreation sector has received great attention recently. Tourists visit Norway to experience the scenery, which requires measures to conserve the nature just as much as facilitating the use of it. Such measures are inherently expensive, but the question of who should carry these costs is unclear. Still, Innovation Norway raises the question in their 2013 public goods project of whether the travelling industry does not see public goods financing as a problem pressing enough to get involved.

This paper attempts to shed light on whether public goods financing is seen as a problem among players in the Norwegian tourism and outdoor recreation sector. Players are represented on local and national levels. The paper is oriented towards customer-based public goods, and elaborates on players' propensity towards charging users for their public goods consumption – a notion that seems to be trending, particularly at winter destinations where producing and maintaining skiing trails is a costly affair.

Interviews were conducted with representatives from a total of six players. Three of which are locally based: Skiforeningen in Oslo, Ytre Hvaler National Park, and Sirdalsferie, and three that are national: Norwegian Hospitality Association, The Norwegian Ministry of Climate and Environment, and Innovation Norway.

The results imply that public goods financing to some extent is seen as a problem. Furthermore, the problem is harder felt among players operating nationally than those operating on a local level.

It appears that players are willing to commit to solving the problem, but that they prefer measures sought out on a lower geographical level, hence better fit for the individual destination. A national model is not seen as a desirable solution by the interviewees.

Innhold

1 Innledning	7
1.1 Problemstilling	9
2 Teori	10
2.1 Goder	10
2.2 Fellesgoder	11
2.3 Fellesgoder i reiselivet	13
2.5 Fellesgoder i norsk reiseliv	15
2.5.1 Finansiering i norsk reiseliv	16
2.6 Tidligere forskning	18
2.6.1 Senter for næringslivsforskning 2001	18
2.6.2 Innovasjon Norge 2011	20
3 Metode	21
3.1 Kvalitativ metode	21
3.1.1 Intervju	21
3.1.2 Gjennomføring	22
3.1.3 Databearbeiding	22
3.2 Utvelgelse	22
3.2.1 Presentasjon av utvalget	23
3.3 Kvalitetsvurdering av metodebruk	28
3.4 Metodekritikk	29
4 Resultater	31
5 Diskusjon	42
5.1 Finansiering i dag	42
5.2 Hovedproblem	43
5.3 Nasjonal eller lokal modell	44
5.4 Brukerbetaling	45
5.5 Innvirkning på turismen i Norge	46
5.6 Forskjeller i geografisk nivå	46
6 Konklusjon og anbefalinger	48
7 Litteraturliste	50

1 Innledning

Naturen i Norge er et populært turistmål både for nordmenn selv og for personer fra utlandet. Statistikk fra Innovasjon Norge (2015) viser at hele 89% av turister oppgir ”storslått natur” som kjennetegn for en ferie i Norge. Visit Norway sitt slagord ”powered by nature” viser tydelig at Norge markedsføres mot turister som har naturen som mål for sin ferie. Turistenes tanker rundt Norge som destinasjon dreier seg i stor grad om naturrelaterte temaer:

Figur 1: Ordskyen er basert på følgende spørsmål: "Hva er det første som faller deg inn når du tenker på Norge som reisemål og ferie i Norge?" (Innovasjon Norge 2015)

Haukeland (2010) fant at turister ønsker tilrettelegging i form av blant annet skilting og stier for ferdsel i naturen i Norge. Fredman m.fl (2012) kan fortelle at naturbaserte reiselivsbedrifter ser på tilrettelegging i naturen som nesten like viktig som natur i seg selv. I mange tilfeller er slik tilrettelegging også viktig for å beskytte naturen. I 2014 var det registrert over 30 millioner gjestedøgn i Norge (Innovasjon Norge 2015). 52% av de spurte nordmennene og 83% av de utenlandske turistene oppgav at å ”oppleve naturen” var hovedaktiviteten på deres reise. Disse tallene forteller oss at turistenes motivasjon for å bruke naturen i Norge er høy. I områder som blir hyppig brukt kreves det tilrettelegging for å

beskytte og bevare naturen samt legge til rette for trygg ferdsel på disse stedene. For eksempel har Preikestolen i Rogaland og Besseggen i Oppland med henholdsvis 200.000 og 30.000 besøkende (Besseggen.net 2016) (Rønningen 2016) hvert år behov for tilrettelegging, både for at skadene på naturen ikke skal bli for store som følger av ferdselen der og for å guide mange tusen turister trygt gjennom turen. Det er altså ingen tvil om at tilrettelegging er ønsket, men hvem som skal betale for tilretteleggingen er det ikke like stor enighet om.

Allemannsretten setter naturen i særstilling som turistmål i Norge og andre skandinaviske land. Friluftsloven fra 1957 sikrer enhver fri ferdsel uten bruk av motor i utmark hele året, og under bestemte forhold på innmark i vinterhalvåret (Friluftsloven, §§2-3). Denne bestemmelsen gjelder både fastboende og tilreisende, også personer utenlandsfra. Dette sikrer både lokalbefolkning og tilreisende en mulighet til å oppleve naturen på sine egne premisser og ikke minst uten økonomisk kostnad. På grunn av allemannsretten er naturen og de tilrettelegginger som finnes der en del av fellesgodene i Norge.

Finansieringen av slik tilrettelegging har i hovedsak basert seg på frivillig arbeid og offentlig støtte, men i senere tid hevder flere kommuner og idrettslag å ikke ha mulighet til å bære slike kostnader alene (Børresen 2013; Rosenborg 2015; Støland 2016). Noen har også startet med å ta betaling fra brukerne selv om dette muligens er i strid med den norske allemannsretten. Lasse Heimdal, Generealsekretær i Norsk friluftsliv uttaler i denne sammenheng at *”Åpner vi for betaling for å gå på ski på kunstsne, er veien kort til betaling for annet friluftsliv”* (Heimdal 2016).

Samfunns- og næringslivsforskning (SNF) (Farstad m.fl. 2001) og Innovasjon Norge (2013) har gjennomført undersøkelser og prosjekter der det er forsøkt utarbeidet et nasjonalt system for reiselivsrelaterte fellesgoder uten at det har ført til konkrete resultater på landsbasis. Innovasjon Norge avslutter rapporten fra sitt prosjekt med å spørre seg om norsk reiseliv ikke oppfatter fellesgodeproblematikken som så stor at man er villig til å involvere seg tungt for å løse den.

1.1 Problemstilling

Gjennom denne oppgaven ønsker jeg å se nærmere på forskjellige aktørers holdninger og tanker rundt dette temaet. Jeg ønsker å se på hvordan ulike aktører finansierer fellesgodene og deres meninger rundt dagens situasjon. Er problemet virkelig for lite til å engasjere seg? Jeg vil ha fokus på kunderettete fellesgoder og de ulike aktørenes syn på å benytte seg av brukerfinansiering som en endring for å løse dette problemet.

På bakgrunn av dette har jeg utarbeidet følgende problemstilling og tilhørende underspørsmål jeg vil søke å finne svar på:

I hvilken grad er fellesgodefinansiering et problem i Norge i dag?

- på hvilke måter finansieres fellesgoder i dag?
- på hvilke måter er fellesgodefinansiering et problem på lokalt og nasjonalt nivå?
- på hvilken måte løses problemene best, nasjonalt eller lokalt?
- hvordan stiller de ulike aktørene seg til å ta betalt fra brukerne av fellesgodene?
- på hvilke måter mener de å innføre brukerbetaling kan ha innvirkning på turismen i Norge?

For å besvare problemstillingen har jeg valgt ut seks informanter. Tre av informantene er bedrifter/organisasjoner som er tilbydere av fellesgoder på lokalt nivå, mens de resterende tre er representanter for reise- og friluftsliv på nasjonalt nivå. På denne måten ønsker jeg å få frem ulike perspektiver fra ulike typer turistdestinasjoner, samtidig som jeg får et mer sammensatt og overordnet bilde fra de nasjonale aktørene. Jeg får også mulighet til å se på forskjeller i tankegang og meninger mellom lokalt og nasjonalt nivå i denne saken. På bakgrunn av dette har jeg utarbeidet følgende hypotese:

- H1: Informantene på lokalt nivå oppfatter i større grad problemer rundt fellesgodefinansiering enn de på nasjonalt nivå.

Denne hypotesen bygger på ideen om at aktørene på lokalt nivå befinner seg nærmere problemets virkelighet enn de nasjonale og av den grunn ser et større problem i å finne en løsning. De nasjonale aktørene ser et mer helhetlig bilde av situasjonen og kan tenkes å ikke kjenne til detaljerte forhold ved enkeltdestinasjoner som gjør det å finne en løsning mer komplisert.

2 Teori

2.1 Goder

Et gode er ”en vare eller tjeneste som brukes for å tilfredsstille et behov. Goder øker en forbrukers nytte.” (SNL 2016). Goder deles opp i kategorier basert på i hvilken grad de er rivaliserende og ekskluderende. At et gode er rivaliserende vil si at den enkeltes nytte blir lavere dersom flere benytter seg av godet samtidig. Et brød er et rivaliserende gode. Når en person har benyttet seg av brødet, altså spist det, har ingen andre mulighet til å benytte seg av det samme brødet. En park er et eksempel på et ikke-rivaliserende gode. Dersom en person bruker en park vil ikke det gå ut over en annen persons mulighet til å benytte den samme parken (inntil det oppstår trengsel riktignok). Et ekskluderende gode er et gode der man har mulighet til å utestenge enkelte fra å bruke det. En fornøylespark kan være et ekskluderende gode dersom man tar inngangspenger. Da stenger man ute de som ikke har mulighet eller er villige til å betale. Ren luft er et ikke-ekskluderende gode. Man har ikke mulighet til å hindre personer i å puste i lufta utendørs.

Ostrom (1977, gjengitt av Angelica m.fl 2014) har fremstilt dette i følgende modell:

	Grad av rivalisering		
	høy	lav	
Grad av ekskludering	høy	Private goder	Klubbgoder
	lav	Kollektive goder	Fellesgoder

Figur 2: Ulike typer goder (Ostrom 1977, gjengitt av Angelica m.fl 2014, 7)

De forskjellige kombinasjonene av ekskludering og rivalisering gir fire ulike typer goder som vist i figur 2 over: private goder er typiske goder som omsettes i det frie markedet. De er både ekskluderende og rivaliserende. Et klubbgode er ekskluderende, men alle som er med i klubben får benytte seg av det samme godet, altså er det ikke rivaliserende. Er godet rivaliserende men ikke ekskluderende har vi et kollektivt gode. Alle kan benytte seg av det

men ikke på likt, da blir det trengsel. Til slutt har vi fellesgoder som verken er rivaliserende eller ekskluderende.

2.2 Fellesgoder

Fellesgoder er goder som er tilgjengelig for alle (Navrud 2005). De er som nevnt ikke-rivaliserende og ikke-ekskluderende. Den enkeltes nytte av godet blir ikke forringet dersom flere benytter seg av det, og ingen kan utestenges fra å bruke det. På grunn av sine kriterier er det vanskelig å tjene penger på fellesgoder og de produseres eller omsettes derfor ikke i et marked.

Kim og Walker (1984) argumenterer for at rasjonelle personer i en større gruppe vil søke å maksimere sin egen velferd og ikke gruppas samlede velferd. I en gruppe mennesker der alle vil ha like stor nytte av et gode vil ikke flere enn den første personen som kjøper godet være villige til å betale for det, for da er godet allerede gjort tilgjengelig for dem. Uansett hva slags valg de andre medlemmene i gruppa tar vil det alltid lønne seg for enkeltmedlemmer å ikke bidra. Her oppstår det som kalles gratispassasjerproblemet. En gratispassasjer er en person som mottar nytte av et gode men ikke betaler for det (Fagbokforlaget 2016). Kim og Walker argumenterer videre at et fellesgode bare vil bli gjort tilgjengelig dersom et medlem i gruppa mener at nytten av godet overgår kostnaden. På grunn av gratispassasjerproblemet vil produksjon av fellesgoder holdes på et minimalt nivå, selv om medlemmene i gruppa hadde hatt større samlet nytte av at godet ble tilbudt i større omfang. Individuell rasjonalitet viker altså fra gruppas rasjonalitet. (Baumol 1952)

Flere teorier er brukt for å forklare menneskers irrasjonalitet når det kommer til felles ressurser. De konkluderer med det samme: parter i en gruppe handler isolert sett til fordel for seg selv fremfor å handle til fordel for gruppa som helhet.

- Hardin's tragedy of the commons (Hardin 1968)

Allmenningens tragedie går ut på at en felles ressurs ødelegges fordi alle brukerne av ressursen handler til sitt eget beste. På sikt ender alle allikevel opp med å skade seg selv da bruken ender i overbruk. Teorien kan forklares gjennom følgende eksempel: en elv med fiskestamme er en felles ressurs for et lokalsamfunn. Hvis den overfiskes vil den forsvinne. Alle har en interesse av at fiskebestanden skal opprettholdes, men for hvert enkelt individ lønner seg å overfiske helt til bestanden er borte for å

maksimere sin egen lønnsomhet og for å ikke få mindre utbytte enn de andre fiskerne. Frem til fiskebestanden bryter sammen lønner det seg for hver enkelt å ta ut så mye fisk den kan. Sannsynligheten for overfiske er også liten dersom en person fisker en ekstra fisk. Problemet oppstår når alle individene tenker slik.

- Prisoners dilemma (Flood og Dresher 1950. Gjengitt av Straffin 1980)

Fangens dilemma beskriver en situasjon der to forbrytere som har samarbeidet om en kriminell handling anholdes av politiet. De avhøres hver for seg og får begge beskjed om at det foreligger ufullstendig bevismateriale, men nok til å gi begge en dom på ett års fengsel. Imidlertid tilbyr påtalemyndigheten betinget dom, dvs. null års fengsel, til den part som tilstår, dersom motparten ikke tilstår. Motparten vil i dette tilfellet få en dom på ti års fengsel. Dersom begge tilstår faller tilbudet fra påtalemyndigheten bort, og begge vil idømmes en straff på seks års fengsel. Situasjonen kan illustreres som i tabellen under:

Fange 1/fange 2	nekte	tilstå
nekte	1/1	10/0
tilstå	0/10	6/6

Begge fangene har ”tilstå” som dominant strategi – uansett hva den andre gjør vil begge hver for seg minimere egen straff ved å tilstå. Gruppas samlede beste resultat er dermed gitt ved at begge tilstår. Fra hver av individenes ståsted er en slik løsning imidlertid ikke optimal. Begge kunne fått lavere straff hvis de hadde klart å samarbeide om å nekte, men det er altså i konflikt med individuell rasjonalitet. (Hansen 2004) .

Ostrom m. fl har i senere tid (1994) motsagt disse teoriene og konkludert med at mennesker som bruker fellesgoder kommuniserer godt med hverandre og på den måten lager regler og betingelser for bruk som forbedrer det samlede resultatet. Hun mener rasjonelle personer vil innse at de til slutt vil oppnå mer ved å bidra til gruppas fellesskap. Ved å danne egne institusjoner som tar seg av fellesgodene påstår hun at vi derfor har overkommet problemene skissert i teoriene ovenfor.

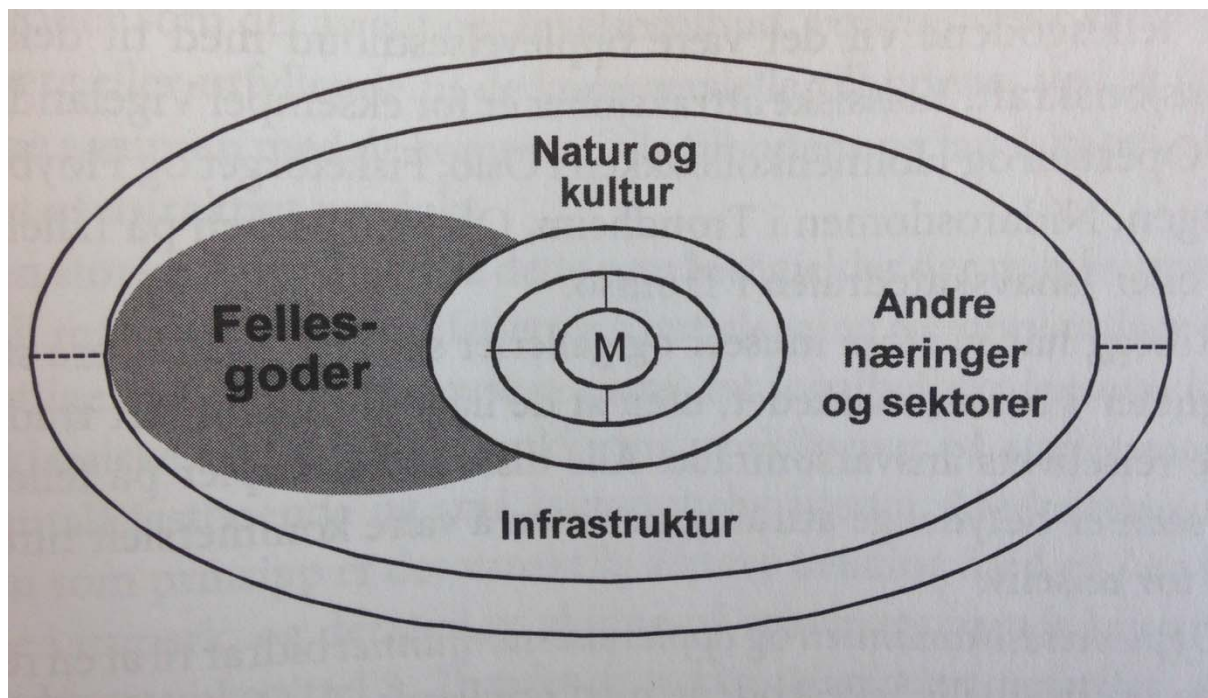
2.3 Fellesgoder i reiselivet

På grunn av ulike regler i forskjellige land vil det følgelig også være ulikt hva som betraktes som et fellesgode i de forskjellige landene. Allemannsretten i store deler av Skandinavia setter naturen her i særstilling som fellesgode i forhold til andre land der naturen ikke er et tema i fellesgodeproblematikken i det hele tatt fordi den er privateid og omsettes i det frie markedet til markedspris. (European Forest Institute 2011).

I Europa finnes det omtrent like mange forskjellige måter å løse fellesgodefinansieringen på som det finnes land. De aller fleste ser likevel ut til å passe inn i en av tre hovedtyper presentert av European Forest Institute (EFIMED) (2011):

1. Offentlig finansiering ved å bruke midler fra skatter og avgifter.
2. Blandet offentlig og privat, ved at privat næring deltar frivillig i finansieringen.
3. Privat finansiering, ved donering og gaver.

I reiselivsnæringen har fellesgoder en særlig viktig posisjon. Kamfjord (2011) mener at fellesgoder sammen med infrastruktur, landskap og annet næringsliv er hva som avgjør et områdes forutsetninger for reiseliv. Se illustrasjon i figur 2 under.

Figur 2: Områdets forutsetninger for reiseliv (Kamfjord 2011, 179).

Bedriftene som driver med reiseliv er altså avhengig av at fellesgoder finnes for å kunne eksistere da disse er komplementære og utfyllende til de kommersielle tilbudene på destinasjonen. Sammen danner de et helhetlig reiselivsprodukt.

Fellesgoder i reiselivet har samme definisjon som fellesgoder ellers i samfunnet; det er goder som ikke er rivaliserende eller ekskluderende. I følge NHO Reiseliv (2011) finner vi grovt sett to ulike typer fellesgoder i reiselivet. Felles for begge disse typer goder er at de bidrar til å høyne kvaliteten på destinasjonen. Den ene typen er goder synlige for næringslivet på destinasjonen og kalles *næringsrettede fellesgoder*. Markedsføring av området, felles bookingsystemer, profilering og kundeundersøkelser er eksempler på goder alle reiselivsbedrifter på en destinasjon kan nyte godt av. Den andre typen er fellesgoder som er tilgjengelig for de besøkende på destinasjonen og kalles *kunderettede fellesgoder*. Eksempler på slike goder er parkeringsplasser, skilting, merking av veier og stier, oppkjørte skiløyper, kart og lignende. Figur 3 under viser med eksempler hvordan fellesgoder skiller seg fra andre goder i turistnæringen.

Betegnelse	Kjennetegn	Eksempler
Kommersielle (turist) goder	Goder som det er tilstrekkelig etterspørsel etter til at de kan tilbys uten tilskudd	Overnatting, servering, skiutleie, skitrekk
Produsentgoder	Goder som først og fremst har nytte for tilbyderne	Parkanlegg i tilknytning til hoteller, brosjyrer, regnskapssystemer, opplæringstiltak, gjesteundersøkelser, etc
Delvis kommer-sielle goder	Tiltak og goder som turister er villige til å betale for, men hvor etterspørselen ikke er tilstrekkelig til å gi lønnsom drift	Spesifikke festivalarrangementer, byvandring, vill-lakssentra
Typiske fellesgoder og - tiltak	Goder som ikke kan oppdeles og tilbys turist og næring på en lønnsom måte, men som er i aktørenes felles interesse	Destinasjonsprofilering, festivalkontor, sti- og veimerking, rasteplasser, infokiosker, bookingsystemer, arkitektur, bygdetun

Figur 3: Oversikt over ulike typer goder i turistnæringen (Farstad m.fl. 2001, 9)

2.5 Fellesgoder i norsk reiseliv

Norsk natur har blitt en av de viktigste kildene til at turister velger Norge som reisemål (Bell, 2009) og det naturbaserte reiselivet i Norge er i vekst (Haukeland 2011). Allemannsretten gir ikke bare fastboende, men også turister retten til å ferdes i utmark og det er ikke urimelig å anta at det er denne retten som gjør Norge til en så populær naturturismestedinasjon som det er i dag. Selv om turistene reiser til Norge for å oppleve det ville og urørte ønsker de likevel tilrettelegging for sin ferdsel i naturen (Vistad m.fl 2012). Som nevnt innledningsvis må denne tilretteleggingen finansieres på et vis. Reiselivsnæringen i Norge består av mange undernæringer og mange bedrifter og det er naturlig nok ingen enkeltnæring eller bedrift som er villige til å påta seg ansvaret med å administrere og finansiere fellesgodene. Kamfjord forteller at det offentlige ikke satser stort nok på reiseliv, og at reiseliv blir undervurdert som næring. Han skriver med bakgrunn i dette at *”det er en brist i den nasjonale reiselivspolitikken at vi ikke har noen overordnede retningslinjer for finansieringen av fellesgodene”* (Kamfjord 2011, 183).

Regjeringen ga i 2012 ut ”Destinasjon Norge”, en nasjonal strategi for reiselivet (Nærings- og handelsdepartementet 2012). Denne slår fast at reiseliv skal, på grunn av sitt potensiale for videre verdiskapning, være et utpreget satsningsområde fremover. Koordinering på alle nivåer, lokalt, regionalt og nasjonalt har stor fokus. Organiseringen av reiselivsnæringen har ulikt antall nivåer og ulike finansieringsmodeller for ulike deler av landet. På den bakgrunn er det utfordrende å utvikle en nasjonal næringspolitikk på området.

Når det gjelder reiselivets fellesgoder gjøres det klart i strategien at dette er reiselivsnæringen selv sitt ansvar men det poengteres også at *”det er viktig at reiselivet ikke må ta ansvar for fellesgoder som helt klart er innenfor andres ansvars-område”* (2012, 70). Her trekkes det frem vedlikehold av fellesområder, preparering av løyper, skilting og merking av stier som eksempler på fellesgoder som er viktige både for reiselivet og for stedets innbyggere.

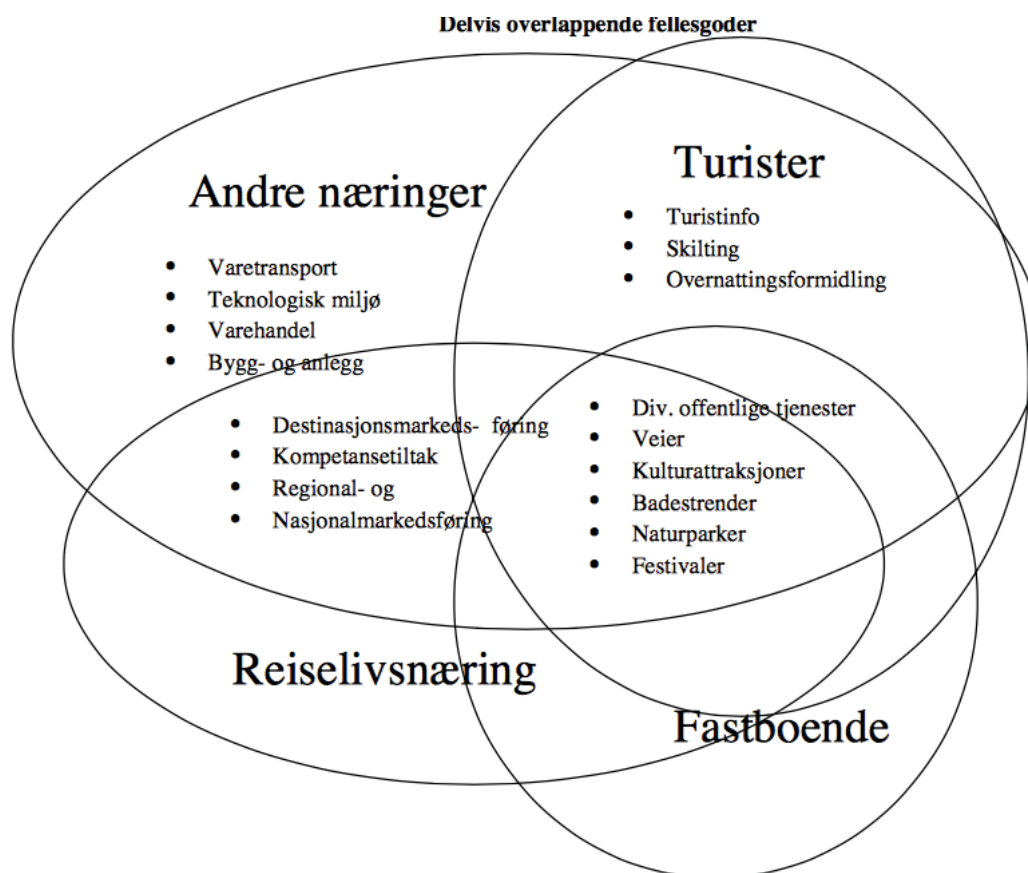
”Kommunen og reiselivet er derfor tjent med å samarbeide tett om fellesgodeproduksjonen” (2012, 70) poengteres det.

2.5.1 Finansiering i norsk reiseliv

MENON setter i sin rapport om fellesgodefinansiering (2005) opp tre alternative finansieringsmodeller for fellesgoder som benyttes i Norge i dag:

1. Alle reiselivsbedrifter på området betaler litt hver.
2. Ledende bedrift finansierer alt.
3. Myndighetene finansierer alt.

Fellesgodene vi finner i reiselivet er ikke forbeholdt reiselivet alene, som Regjeringen nevner i den nasjonale reiselivsstrategien. For eksempel er skillet mellom naturbasert reiseliv og friluftsliv veldig diffust (Fredman m.fl 2010), noe som gjør det tilnærmet umulig å gjøre forskjell på fastboende og turister. Andre næringer i området benytter seg også i stor grad av de samme fellesgodene som reiselivet, som vist i figur 4. På bakgrunn av dette er det et problem å sette klare linjer for hvem som skal ta regningen (Farstad m.fl 2001)

Figur 4: Delvis overlappende fellesgoder (Farstad m.fl 2001, 10)

2.5.2 Brukerbetaling

Friluftsloven er klar i sitt formål. Den skal *”verne friluftslivets naturgrunnlag og sikre almenhetens rett til ferdsel, opphold m.v. i naturen, slik at muligheten til å utøve friluftsliv som en helsefremmende, trivselskapende og miljøvennlig fritidsaktivitet bevares og fremmes”* (Lov om friluftslivet §1, 1957). De senere år ser det likevel ut til å ha blitt en kommende trend blant fjelldestinasjonene at flere tar betalt for bruk av preparerte skiløyper. Sjusjøen skisenter (Svendsby 2011), Beitostølen (Børresen 2013), Sirdalsferie (Hamre 2014) og Botne Skiklubb (Støland 2016) er noen eksempler på aktører som oppfordrer til eller krever betaling fra sine brukere på den bakgrunn at de har for lite midler til å finansiere preparering og/eller produksjon av kunstsno selv. Det finnes også lignende eksempler fra andre typer fellesgoder i naturen, for eksempel strender med inngangsavgift (Jor, 2014). Disse aktørene viser alle til friluftslovens *”Avgift for adgang til friluftsområde”* (1957, §14) som hjemmel for sin praksis: *”Ferdelsesrett etter denne lov er ikke til hinder for at eier eller bruker etter løyve av kommunen kan kreve en rimelig avgift for adgangen til badestrand, teltplass eller annet opparbeidet friluftsområde, men avgiften må ikke stå i misforhold til de tiltak eier eller bruker har gjort på området til fordel for friluftsfolket. Det kan settes vilkår for slikt løyve.”*

Jurist og spesialist på allemannsretten Marianne Reusch fastslår at *”En skistadion eller idrettsanlegg som tilrettelegges med kunstsno, vil antakelig kunne falle under definisjonen ”opparbeidet friluftsområde” i §14, og derved kunne avgiftsbelegges med kommunens samtykke.”* (Reusch 2012). Hun argumenterer videre for at også en lysløype eller opparbeidede traseer i tilknytning til en stadion vil kunne kategoriseres på samme måte dersom området er regulert til dette i kommunens reguleringsplan. Om løypenettet befinner seg i områder regulert til landbruk-, natur- og friluftsområde (LNF-område) vil det stille seg annerledes. Regjeringen referer derimot i sin Stortingsmelding nr. 39 (Klima- og miljødepartementet, 2000-2001) til Ot.prp. nr. 27 (1995–96) hvor det fastslås at friluftsloven ikke gir hjemmel til å legge avgift på ferdsel i skiløyper, stier o.l. Med bakgrunn i så forskjellige uttalelser er det vanskelig å konkludere hva som faktisk er gjeldene innenfor dette området.

2.6 Tidligere forskning

Det er ved flere anledninger tidligere forsøkt å utarbeide en løsning for fellesgoder i det norske reiselivet. I disse undersøkelsene er både kunderettede og næringsrettede fellesgoder i fokus.

2.6.1 Senter for næringslivsforskning 2001

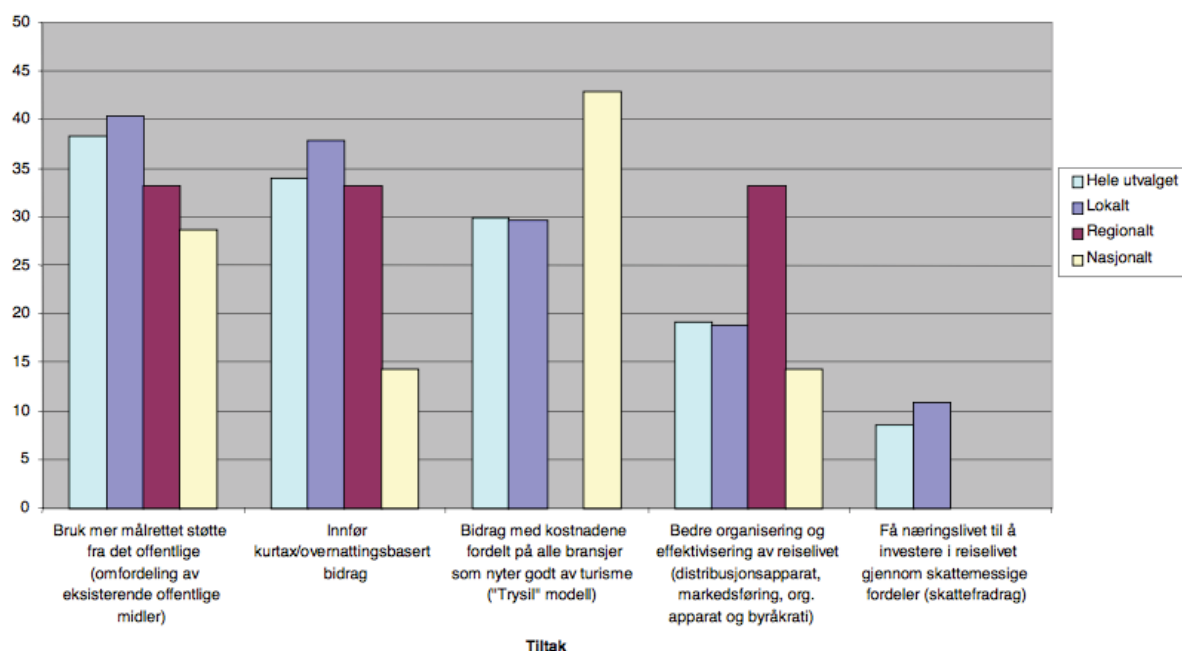
Samfunns- og næringslivsforskning (SNF) skrev i 2001 rapporten ”Finansieringssystem for dekning av fellesgoder i reiselivet” for Nærings- og handelsdepartementet. Formålet med rapporten var å foreslå en ordning for finansiering av fellesgoder i reiselivet basert på en undersøkelse blant 50 representanter for reiselivsnæringen lokalt, regionalt og nasjonalt. Av undersøkelsen kom det frem at det ønskes fokus på følgende områder:

- Økt satsing på internasjonal markedsføring
- Opplæring og utdanning av reiselivspersonell
- Økt satsing på skilting, veimerking og kart for turister
- Økt satsing på etablering, oppgradering og vedlikehold av lokale attraksjoner
- Økt satsing på markedsføring nasjonalt
- Økt satsing på etablering, oppgradering og vedlikehold av lokale aktivitetsfasiliteter
- Økt satsing på sykkelveier, gangveier, turstier, skiløyper, sikkerhetstiltak og lignende
- Økt satsing på etablering, oppgradering og vedlikehold av nasjonale attraksjoner
- Økt satsing på velkomstsentra med turistinformasjon og bestillingsservice

I listen finner vi begge de to typene i grovfordelingen av fellesgoder i reiselivet som nevnt tidligere, næringsrettede og kunderettede. Dette indikerer at reiselivet selv også anser begge typene som viktige.

Undersøkelsen søkte i tillegg å finne svar på spørsmål rundt selve finansieringen av tiltakene. Ut ifra respondentenes anslag antar rapporten at det er behov for i overkant av 40 millioner kroner per destinasjon/fylke, noe som utgjør 800 millioner i et nasjonalt perspektiv.

Det spørres også hvordan reiselivsnæringen selv ser for seg at denne finansieringen skal foregå. Svarene fremkommer av figur 5.

Figur 5: Reiselivsnæringens forslag til finansiering av fellesgoder (Farstad m.fl. 2001, 12)

Følgelig foreslås det seks ulike forslag til løsning:

A: ingen forandring.

B: Omfordeling av offentlige midler

C: Destinasjonsbidrag fra overnattingsgjester ("kurtax").

D: Destinasjonsbidrag for overnattingsgjester og omsetningsbasert fellesgodebidrag for reiselivsbedrifter

E: Kostfordelingsbidrag

F: Mva-fritaksbidrag

Scenario D velges som det mest attraktive på bakgrunn av undersøkelsens 50 respondenter, et utvalg doktorgradsstudenter ved Norges handelshøyskole og forfatterens egen vurdering av de ulike.

Rapporten konkluderer med følgende: "Ordningen som foreslås er en form for organisert "spleiselag" eller "kronerulling" for å få løst en del oppgaver som ingen enkeltnæring eller bedrift er villige til å påta seg. Bidragene skal gi grunnlag for investeringer til fremtidig inntekstvervelse for bedriftene og til fordel for den reisende (bedre produkt). Ordningen som foreslås er frivillig i den forstand at det er opp til hver kommune om den vil delta i

ordningen. (...) Når en destinasjon velger å bruke ordningen, er imidlertid reiselivsnæringene pliktige til å delta.” (Farstad m.fl 2001, 4).

2.6.2 Innovasjon Norge 2011

Innovasjon Norge gjennomførte et lignende prosjekt ved navn ”Pilotprosjekt – frivillig fellesgodefinansiering” i 2011. Dette prosjektet ble, som SNF sitt, gjort på vegne av Nærings- og handelsdepartementet. Det ble valgt ut seks destinasjoner som over en periode på tre år skulle teste og forsøke å finne en omsetningsbasert modell for frivillig fellesgodefinansiering. De seks destinasjonene var Geilo, Valdres, Trysil, Narvik, Lofoten og Indre Nordfjord. Målet var *”å finne en modell som involverte aktører oppfatter som rettferdig, kan tilpasses situasjonen og mulighetene på destinasjonen, gir nok midler, slik at det får reell effekt for utviklingsevnen, er enkel og effektiv, som ikke medfører for mye administrasjon, gir forutsigbarhet og langsiktighet.”* (Innovasjon Norge 2013a, 8)

Tre av pilotene falt av underveis. Kun en destinasjon gjennomførte prosjektet fullt ut slik det var tenkt, men heller ikke denne greide å innføre modellen på destinasjonen på grunn av for liten oppslutning.

Avslutningsvis konkluderes det med at *”Kjerneproblemet med frivillighet ser ut til å være å få aktørene til å forplikte seg til å betale et fast beløp til en felles pott, som de ikke har direkte kontroll på. Spørsmålet blir således om norsk reiseliv oppfatter fellesgodeproblematikken som så stort at man er villig til å involvere seg tungt for å løse det.”* (Innovasjon Norge 2013b).

3 Metode

Dette prosjektet har et eksplorativt (utforskende) design da det ikke er laget noen hypoteser rundt selve problemstillingen på forhånd og prosjektets oppstart var preget av manglende innsikt rundt temaet. Dette bekrefter at tilnærmingen til temaet er induktiv, da det først er gjort observasjoner for så å dra en slutning ut i fra disse. Videre i dette kapitlet vil jeg beskrive prosjektets datainnsamlingsmetode.

3.1 Kvalitativ metode

Med bakgrunn i problemstillingen vil det være mest hensiktsmessig å benytte seg av kvalitativ forskningsmetode i dette prosjektet. Kvalitativ metode søker en dypere forståelse for et tema, der ord brukes fremfor tall for å beskrive en situasjon (Silverman 2014).

Spørsmålene det søkes svar på her spør ”hvordan” og ”hvorfor” og det er derfor naturlig å søke informasjon på en måte som gir en grundig beskrivelse av situasjonen. I prosjektet er det benyttet primærdata i form av intervjuer og sekundærdata i form av bøker, publikasjoner, rapporter, statistiske undersøkelser og ulike medier.

3.1.1 Intervju

Å gjennomføre intervjuer er relativt økonomisk både med tanke på tid og ressurser (Silverman 2014), noe som er hensyntatt i denne oppgaven da både tid og økonomi er begrenset. Det er valgt å bruke halvstrukturerte intervjuer for å fremskaffe informasjonen som trengs. Denne typen intervju kjennetegnes ved at man på forhånd har satt opp hovedspørsmål og saker eller tema, men uten å fastlegge i detalj spørsmålsformuleringer og rekkefølgen av spørsmålene. Slike uformelle intervju bærer preg av vanlig konversasjon, men har et større innslag av spørsmål, nettopp derfor kalles det halvstrukturerte intervjuet ”purposeful conversation” (Ryen 2002). Jeg ønsket å få frem informantenes meninger og tanker rundt temaet, og det er ikke sikkert at mine forberedte spørsmål og stikkord vil dekke alle vendinger samtalen kunne ta underveis. Jeg ville derfor legge opp til et ganske fritt intervju der informanten ikke føler seg bundet eller styrt i noen retning utenom hva som er temaet for intervjuet. Et halvstrukturert intervju lar informantene snakke så fritt de selv ønsker og skaper flyt i samtalen (Mehmetoglu 2007). På grunn av ulik innsynsvinkel til problemet ble de lokale og de nasjonale informantene intervjuet med noe ulike intervjuguider. Det ble gjennomført en pilotundersøkelse av begge intervjuene for å avdekke eventuelle vanskelige

spørsmål og formuleringer før de faktiske intervjuene ble gjennomført. Intervjuguidene er vedlagt som vedlegg 1 og 2.

3.1.2 Gjennomføring

Intervjuene ble avtalt per mail og telefon. Alle ble på forhånd opplyst om prosjektets formål og tema, samt at de som personer ville være anonyme, men bli presentert som representant for sin arbeidsplass. Alle ble også informert om at det ville bli gjort opptak av intervjuene som slettes i etterkant. Intervjuene ble gjennomført på informantenes arbeidsplass da jeg fant dette mer hensiktsmessig enn et annet møtested og det er kjent at respondenten trives bedre i en kjent og avslappet atmosfære (Johannessen m.fl 2011).

Intervjuene varte i alt fra 45 minutter til 1,5 time avhengig av hvor mye informantene hadde på hjertet. Intervjuguidene i seg selv er ikke veldig lange, men hos alle informantene kom det ekstra spørsmål underveis, avhengig av hvilken vending samtalen tok. Hos noen var det ikke nødvendig å stille alle spørsmålene da de svarte på de på eget initiativ når samtalen tok nye vendinger. Alle informantene viste stort engasjement og svarte villig på alle spørsmålene.

3.1.3 Databearbeiding

Det ble gjort opptak av alle intervjuene underveis og deretter ble de transkribert og lagret i et Word-dokument. Filene er markert med informantens arbeidsgiver, mens navn på personer er utelatt fra denne fila. Etter at intervjuene var transkribert ble aktuelle utsagn og sitater markert i ulike fargekoder etter hvilke spørsmål fra problemstillingen som ble besvart. På denne måten hadde jeg mulighet til å gå tilbake og se gjennom hvert intervju for å hente ut informasjonen og sitatene jeg trengte fra hver enkelt informant. Samtidig holdes informanten anonym fra dette tidspunktet. Denne prosessen er svært tidkrevende, men veldig viktig å gjøre da det er tilnærmet umulig å skrive ned eller huske hele intervjuet i etterkant.

3.2 Utvelgelse

Jeg ønsket å få frem et nyansert og helhetlig bilde av den undersøkte situasjonen og dette er nøye hensyntatt i utvelgelsen. Informantene er delt inn i to hovedgrupper: lokale aktører og nasjonale aktører. Innen hver av disse gruppene har jeg valgt ut tre informanter, altså seks stykk til sammen. Hensikten med denne oppdelingen er, i tillegg til å skape et nyansert bilde, å kunne se om det foreligger forskjellige oppfatninger av problemet og situasjonen på lokalt

og nasjonalt nivå. Informantene ble valgt ut på grunn av sin posisjon i forhold til oppgavens problemstilling.

Kriteriene for utvelgelsen var flere og ulike inne hver av de to gruppene. På lokalt nivå ønsket jeg å finne produsenter av fellesgoder som representerte ulike typer destinasjoner og turisme. I tillegg ønsker jeg at de i en viss grad kunne være representative for andre destinasjoner med likhetstrekk, selv om man i kvalitativ metode skal være forsiktig med å generalisere med bakgrunn i et snevert utvalg (Silverman 2014). Jeg ønsket å ha en typisk by-destinasjon, en typisk fjell/vinterdestinasjon og en typisk sommerdestinasjon. Det er forsøkt å finne frem til aktører som viser ulikhet både i måten de er drevet på og hvilke turister de tiltrekker seg. Jeg hadde på forhånd ingen mening om hvilke holdninger jeg ville finne hos de enkelte, men jeg håpet på å finne ulike meninger slik at problemet ble fremstilt fra flere sider. De utvalgte aktørene ble:

- Skiforeningen i Oslo
- Ytre Hvaler nasjonalpark
- Sirdalsferie AS i Sirdal kommune.

På nasjonalt nivå ønsket jeg å komme i kontakt med sentrale aktører innen naturbasert reiseliv som kunne fortelle meg om situasjonen på landsbasis og som hadde innsikt i problemet på et høyere nivå enn de lokale aktørene. Informantene her ble valgt ut på bakgrunn av sin posisjon og relevans i det norske reiselivet. De utvalgte aktørene ble:

- Klima- og miljødepartementet
- NHO Reiseliv
- Innovasjon Norge

3.2.1 Presentasjon av utvalget

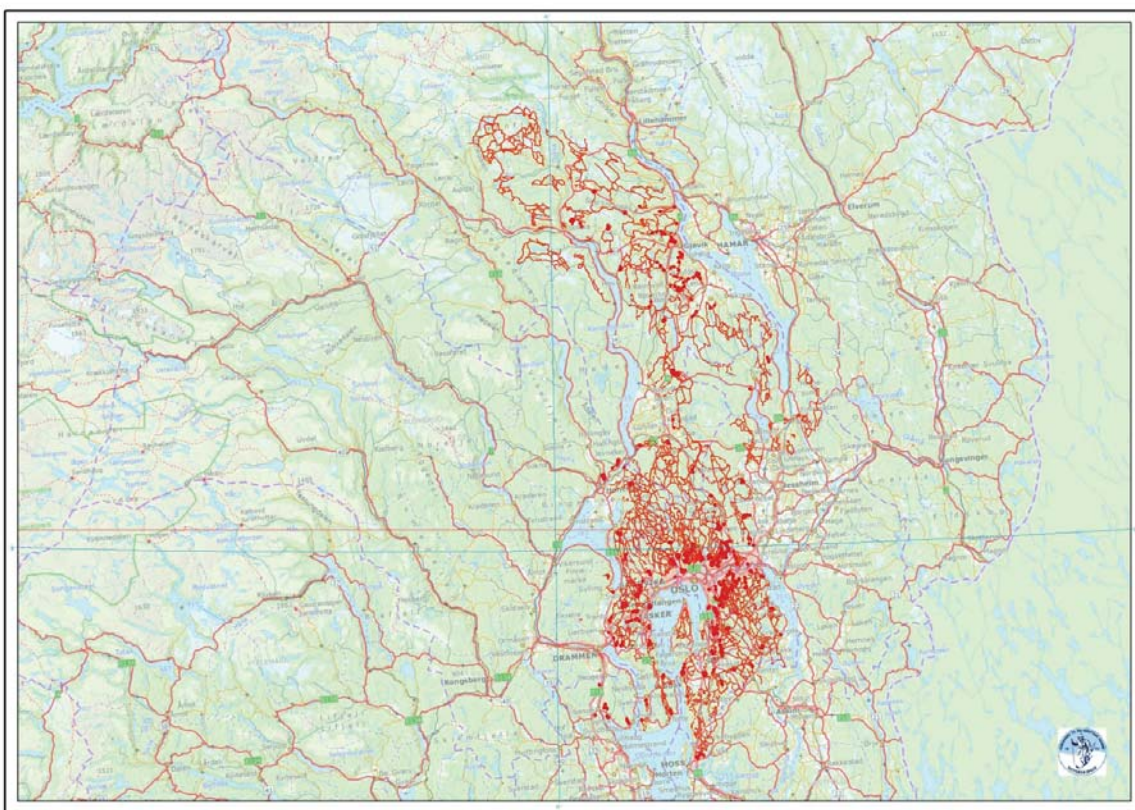
På lokalt nivå:

Skiforeningen

Skiforeningen ble stiftet i 1883 og har siden den gang jobbet for å fremme skiidrett og friluftsliv i Osloområdet i samarbeid med de nitten kommunene rundt. Foreningen har per i dag 72 700 medlemmer, hovedsakelig fra områdene rundt Oslo, men også fra ellers i Norge og verden. De kjører opp 2 200 km med skiløyper hvert år og merker 2 600 km med løyper til bruk både sommer og vinter. De arrangerer skiskole for rundt 10 000 barn hvert år, samt er

ansvarlige for arrangementer i Holmenkollen og arrangerer friluftaktiviteter ellers i året. Skiforeningen er også ansvarlig for turistanlegget i Holmenkollen inkludert skimuseet.

Skiforeningen har blitt valgt ut med bakgrunn i sin posisjon som fellesgodetilbyder i Norges største by, målt i både befolkning og turister. På grunn av sin beliggenhet har foreningen i all hovedsak fastboende som brukere av de fellesgodene de produserer, og befolkningsgrunnlaget setter de i en spesiell posisjon med tanke på finansiering.

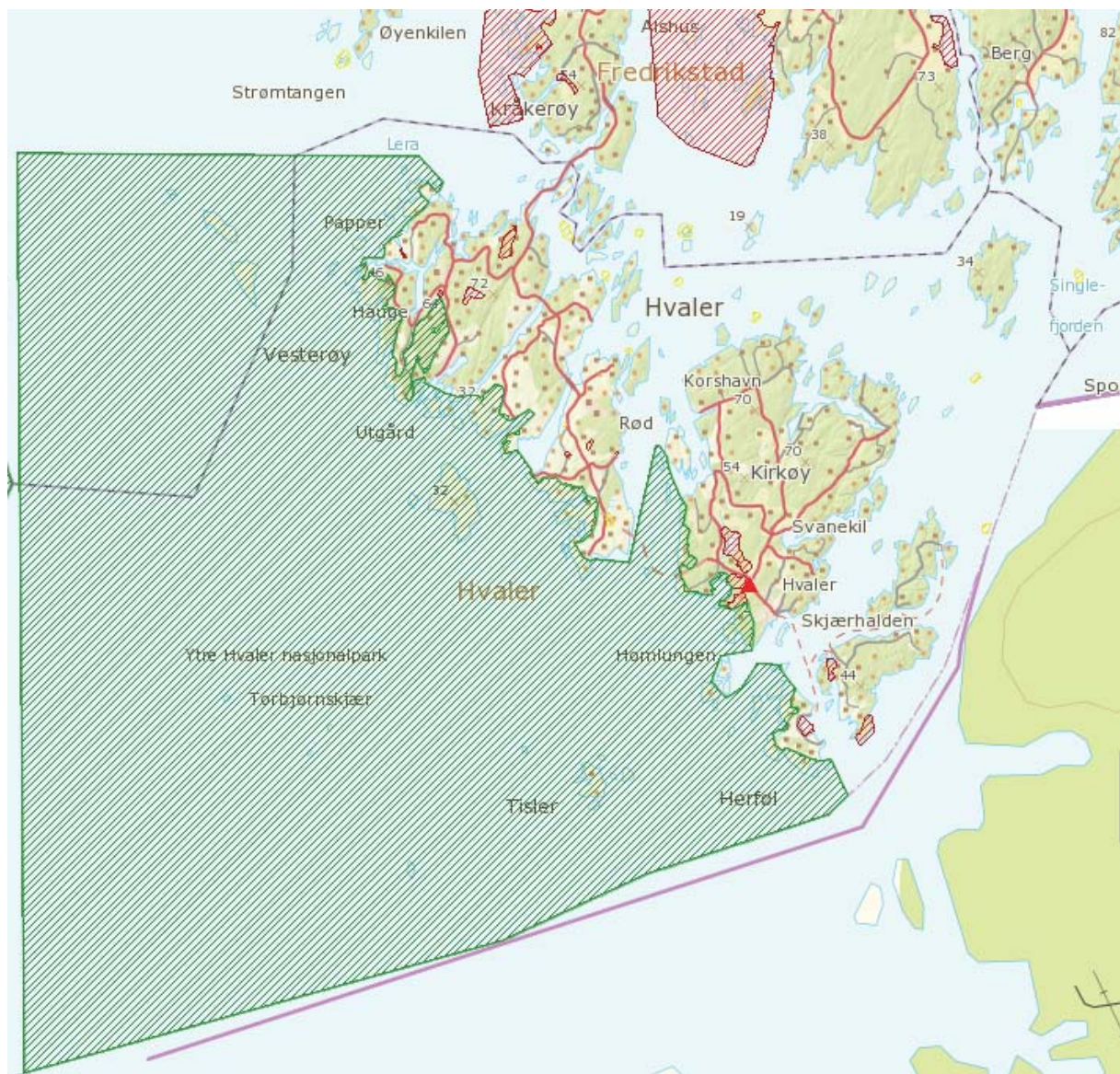
Skiforeningens preparerer 2 200 km med skiløyper i Oslomarka hvert år. Bilde:
(Skiforeningen, 2011)

Ytre Hvaler nasjonalpark

Ytre Hvaler er Norges første marine nasjonalpark og ble opprettet i 2009. Den består av tilsammen 354 kvadratkilometer hvor 14 kvadratkilometer er på land. Parken ble opprettet for å bevare det rike plante- og dyrelivet på land og i vann, men en viktig del av verneformålet er også å bevare viktige friluftsområder. Nasjonalparkstyret består av representanter fra de to kommunene den berører; Hvaler og Fredrikstad, samt en representant fra Østfold fylkeskommune. Statens Naturoppsyn og Skjærgårdstjenesten er viktige aktører i forvaltningen av parken. Nasjonalparken er opprettet og driftes med statlige midler, mens

Skjærdårdstjenesten finansieres av kommunene. I nasjonalparken finnes det merkede kyststier, tilrettelagte telt- og rasteplasser samt tilrettelegging for tøyning av båt. Nasjonalparken blir brukt hele året av lokalbefolkningen og er populær blant turister på sommerstid.

Ytre Hvaler er valgt ut på bakgrunn av sin status som sommerdestinasjon. Som nasjonalpark skiller også Ytre Hvaler seg ut fra de andre destinasjonene ved å i all hovedsak være statlig finansiert.

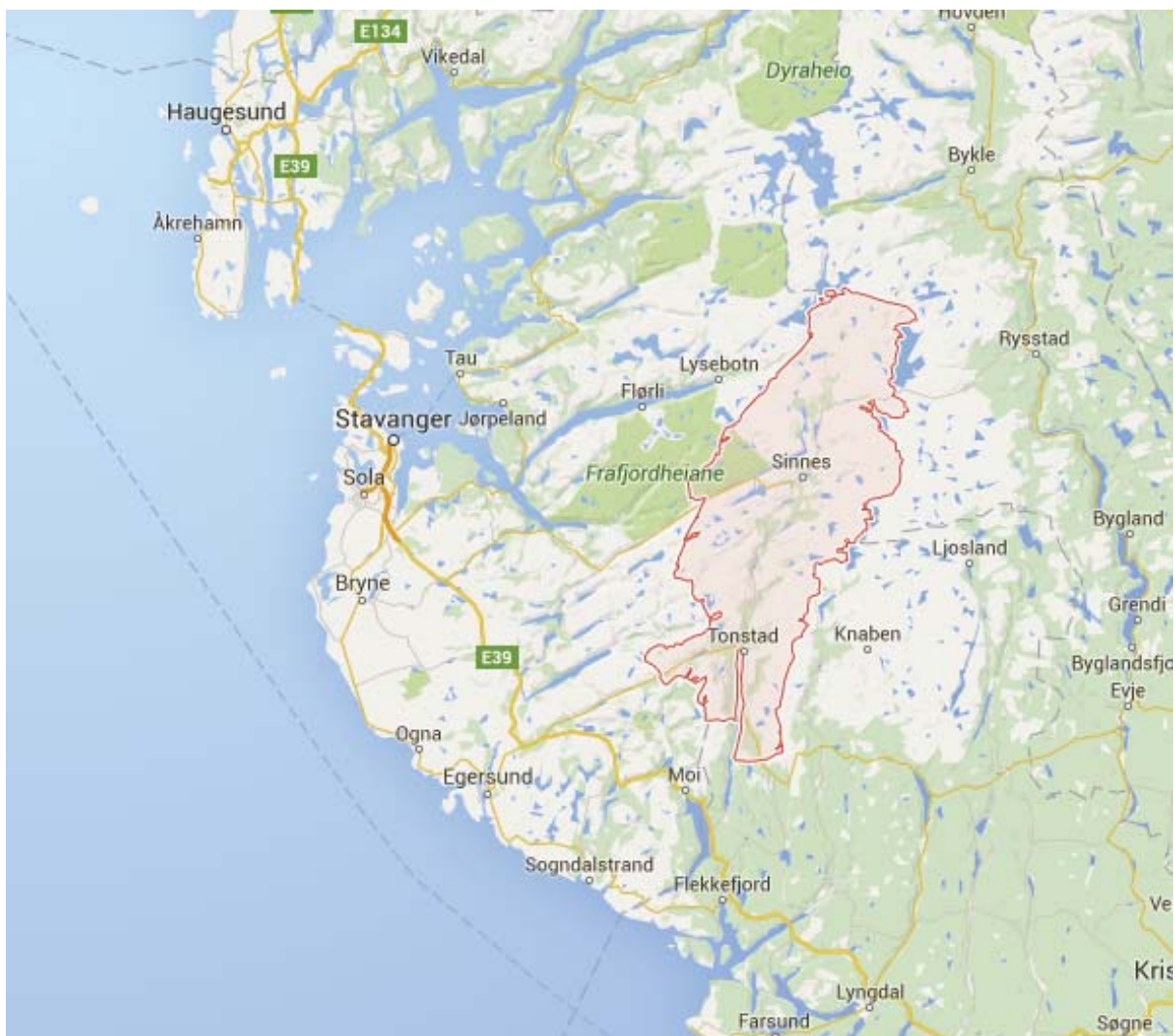

Det skraverte grønne området viser nasjonalparkens utstrekning. Bilde: (Miljostatus.no, 2016)

Sirdalsferie AS

Sirdalsferie er et privat aksjeselskap med formål å utvikle reiseliv og reiselivsrelatert virksomhet på sin destinasjon gjennom produktutvikling og markedsføring. De har tilholdssted i Sirdal kommune som er en av Norges vestligste fjellkommuner. Sirdalsferie er tilbydere av en rekke fellesgoder, blant annet prepping, merking og skilting av skiløyper, turstier og utforming av felles fiske- og turløypekart for Sirdal. I første halvdel av 2016 har Sirdalsferie jobbet med et prosjekt der målet er å få på plass en ordning for fellesgodefinansiering i området.

Sirdal har blitt valgt ut på bakgrunn av sin status som fjelldestinasjon. De er et typisk eksempel på et lite sted med få fastboende som må takle store mengder med turister hver vinter.

Beliggenhet Sirdal kommune. Kart: (Google, 2016)

På nasjonalt nivå:

NHO reiseliv

NHO reiseliv er tilknyttet Næringslivets hovedorganisasjon og har nærmere 3 000 medlemsbedrifter over hele landet. NHO Reiseliv arbeider for å fremme reiselivets interesser og er den største arbeidsgiver- og næringsorganisasjonen for reiselivet i Norge. Medlemmene spenner fra små familieeide bedrifter til multinasjonale selskaper og representerer overnatting, servering, kultur, idrett, destinasjonsselskap, bilutleie og opplevelsesbedrifter. NHO reiseliv har 15 regionskontorer rundt omkring i landet og fungerer som et talerør for hele reiselivet i Norge. Deres hovedmål er å arbeide for å gi medlemmene arbeidsvilkår og utviklingsmuligheter som styrker reiselivsnæringen, slik at medlemmene kan oppnå økt lønnsomhet og sunn vekstkraft for sin bedrift.

NHO reiseliv er valgt ut som informant på bakgrunn av sin posisjon i den norske reiselivsnæringen. Jeg håpet å få frem reiselivsbedriftenes samlede meninger på et mer overordnet nivå ved å bruke NHO reiseliv som en av mine informanter.

Klima- og miljødepartementet

Klima- og miljødepartementet ivaretar helheten i regjeringens klima- og miljøpolitikk. De er fagdepartementet for friluftsliv, og har ansvaret for tilskuddsordninger, lovverk og andre virkemidler på området. Ansvaret for jakt og fiske ligger også i departementet. Departementet jobber med "råvaren" for norsk reiseliv og har ansvaret for utviklingen og forvaltningen av norsk natur.

Klima- og miljødepartementet er valgt ut med bakgrunn i sin posisjon som øverste forvaltningsmyndighet for norsk natur. Naturbasert reiseliv er natur og reiseliv kombinert, og jeg synes det er viktig å få med representanter for begge deler på et overordnet nivå.

Innovasjon Norge

Innovasjon Norge er en organisasjon som eies av Nærings- og fiskeridepartementet og fylkeskommunene. Deres oppgave er å bidra til nyskaping i næringslivet, utvikling i distriktene og utvikling av konkurransedyktige norske bedrifter. Innovasjon Norge profilerer norsk næringsliv og Norge som reisemål. Reiseliv er en av Innovasjon Norges syv

satsningsområder og de skal bistå norske reiselivsbedrifter og reisemål med innsikt, kompetanse, finansering, produktutvikling og profilering. Innovasjon Norge er valgt ut med bakgrunn i sin kunnskap om fellesgodefinansiering gjennom arbeid med flere prosjekter både på nasjonalt og lokalt nivå.

3.3 Kvalitetsvurdering av metodebruk

For å vurdere om kvaliteten på forskningen er god er det utarbeidet ulike vurderingskriterier. Ifølge Lincoln og Guba (1985, gjengitt i Johannessen 2011) er pålitelighet, troverdighet, overførbarhet og bekreftbarhet gode kriterier å følge innen kvalitativ forskning. Jeg vil kort gjøre rede for hver av kriteriene og deretter kommentere de med hensyn til dette prosjektet.

Pålitelighet (reliabilitet) knyttes til de data undersøkelsen innehar: Pålitelighet avhenger av hvilke data som brukes, hvordan de er innhentet og hvordan de blir bearbeidet. Samtalen under et intervju styrer hva som kommer av data. Påliteligheten kan likevel styrkes ved å gi leseren en beskrivelse av konteksten rapporten er gjort i. Datadokumentasjonen i dette prosjektet er sporbar, og det er gjort en nøye beskrivelse av prosjektets gjennomføring. Dette vil jeg påstå at gir prosjektet styrket grad av pålitelighet.

Troverdighet (validitet) er i hvilken grad forskerens fremgangsmåter og funn på en riktig måte reflekterer formålet med studien og representerer virkeligheten. Ved bruk av kvalitativ metode er det vanskeligere å bevise prosjektets troverdighet enn ved bruk av kvantitativ metode da man i en intervjusituasjon kan påvirke informanten mye mer enn ved et spørreskjema. Ved å være åpen om forskningsprosessen og ved å beskrive metodevalg og gjennomføring nøye, håper jeg at denne oppgaven vil få økt troverdighet.

Overførbarhet (ekstern validitet) handler om hvorvidt et forskningsprosjekt kan overføres til liknende fenomener. Som nevnt tidligere er det ikke alltid et mål at kvalitativ forskning skal være generaliserbar, så man snakker heller om overføring av kunnskap. En undersøkelses overførbarhet handler om hvorvidt det lykkes å etablere beskrivelser, begreper, fortolkninger og forklaringer som er nyttige på andre områder enn det som studeres. Spørsmålene som stilles i dette prosjektet er generelle og knytter seg ikke nødvendigvis til en bestemt plass. Det legger til rette for at dette prosjektets funn skal kunne overføres til andre destinasjoner under lignende omstendigheter.

Bekreftbarhet (objektivitet) skal sikre at funnene er et resultat av forskningen og ikke et resultat av forskerens subjektive holdninger. Funnene skal i stor grad kunne bekreftes av en annen forsker gjennom tilsvarende undersøkelser. I dette prosjektet mener jeg bekreftbarheten styrkes ved at forskningsprosessen er beskrevet nøye, slik at det er mulighet for å gjenta en nær identisk undersøkelse. Samtidig brukes det mye sitater fra informantene når resultatene presenteres, og det vil derfor komme tydelig frem om tolkningen av disse er gjort på subjektivt grunnlag. Det er også viktig å være selvkritisk til prosjektets gjennomføring, og det er derfor tatt med et egen delkapittel hvor metodebruk og gjennomføring gjennomgås kritisk.

3.4 Metodekritikk

På grunn av problemstillingens oppbygning ble det valgt å bruke kvalitativ metode i dette prosjektet. Dette var også det mest hensiktsmessige med tanke på andre faktorer som avstand, ressursbruk og detaljgrad som var ønsket på dataene som ble samlet inn. Likevel har intervju som metode noen svakheter. Følgende vil jeg gjennomgå faktorer i forskningsprosessen som kan være av kritikkverdig karakter for dette prosjektet.

Med bakgrunn i oppgavens begrensning i tid og ressurser ble utvalget av informanter på lokalt nivå ganske snevert. Utvalget er i hovedsak sentrert rundt Østlandet og bærer preg av begrensede reisemuligheter. For å skape et bilde av den norske, lokale reiselivsnæringen som helhet burde det vært intervjuet langt flere informanter fra flere ulike steder i Norge.

Ved å bruke intervju som metode risikerer man at informantene ikke forstår spørsmålene eller generelt føler seg utilpass i en intervjusituasjon. Når forskerne utfører intervjuer ansikt til ansikt med informantene, kan faktorer som kjønn, alder, etnisitet, atferd og utstråling være med på å påvirke svarene informantene gir. Dette betegnes som intervjueffekt (Johannessen 2011). Usikkerhet og manglende intervjutrening hos forskerne kan også virke negativt på informantene. Siden dette er undertegneds første egne forskningsprosjekt er det opplagt at manglende intervjutrening og erfaring kan være en medvirkende faktor. Under transkriberingen av intervjuene oppfattet jeg at jeg høres noe usikker ut i begynnelsen av første intervju. Dette tok seg opp underveis i intervjuet og det merkes en forbedring også utover i prosessen. Da problemstillingen er av politisk karakter kan det også tenkes at mine

egne meninger kan ha kommet til syne under intervjuene selv om jeg har vært bevisst på å fremstå nøytral ovenfor informantene.

To av informantene spurte om å få tilsendt spørsmålene i forkant av intervjuet. Ved å få spørsmålene presentert på forhånd kunne informanten veldig lett kontrollere hva slags informasjon han eller hun gir ifra seg ved at svarene er nøye forberedt på forhånd. Disse informantene anså jeg som en viktig del av utvalget og lot de derfor få tilgang til intervjuguiden på forhånd.

At informantene ikke fremstår som fullstendig anonyme kan være med på å begrense hva de er villige til å dele i intervjuet og de kan være tilbakeholdne med informasjon som kunne vært interessant materiale til oppgaven. Svarene kan også bære preg av at informantene representerer sin arbeidsplass og ikke seg selv som privatperson. Det kan føre til at de har lyst til å svare en ting, men at det riktige er å si noe annet. Flere av informantene var veldig tydelig på dette når de svarte på en del av spørsmålene, de var veldig klare på at det var arbeidsplassen sin de pratet for: ” *Jeg skal være litt forsiktig med å ha egne meninger om det sånn sett.* ”

Båndopptaker er brukt på alle intervjuene da det kan være vanskelig å notere ned alt som blir sagt underveis, og tilnærmet umulig å huske i etterkant. Båndopptakeren muliggjør også å kunne gjengi korrekte sitater fra informantene i ettertid. Imidlertid kan båndopptaker bidra til at informantene føler seg ukomfortable i intervjusituasjonen og medføre at de prater mindre enn hva de ville gjort uten opptakeren eller holder tilbake informasjon. To av informantene ga tegn til å være litt ukomfortable med båndopptaker. De godtok likevel av det ble brukt, men det er tenkelig at opptakeren kan ha gjort de nervøse eller tilbakeholdne under intervjuet selv om det ikke kom tydelig frem på noen måte. En av informantene ga også informasjon etter at båndopptakeren var slått av, og presiserte: ” *Dette får du ikke sitere meg på.* ” Det bekrefter teorien om at informanten tilbakeholdt informasjon ytterligere.

En av informantene ble nødt til å avlyse intervjuet på grunn av private årsaker, og på grunn av den begrensede tiden jeg hadde til rådighet med denne oppgave ble det ikke aktuelt å sette opp et nytt møte. Denne informanten ble derfor utelatt fra prosjektet. Jeg opplevde også at en av de opprinnelige informantene jeg planla å ha med i oppgaven ikke ga noen tilbakemelding, selv ved gjentatte forsøk på kontakt. Dette ble løst ved å velge en annen, lignende informant

som erstatning. I utgangspunktet skulle jeg helst sett at den opprinnelig utvalgte hadde stilt opp da denne gjennom media har gitt uttrykk for å ha et synspunkt i denne saken som i større grad avviker fra de andre informantene.

4 Resultater

I dette kapitlet blir resultater fra intervjuene presentert. Resultatene blir lagt frem relatert til delspørsmålene i problemstillingen.

På hvilke måter finansieres fellesgoder i Norge i dag?

Dette spørsmålet er i hovedsak rettet mot de lokale informantene for å skape et bilde av deres situasjon som tilbyder av fellesgoder. Flere av de nasjonale informantene kom også med eksempler på ulike finansieringsmetoder underveis i intervjuet, men da brukt som eksempler for å forklare et poeng eller et synspunkt.

De lokale aktørene har alle forskjellige måter å finansiere arbeidet sitt med fellesgoder på. Samtidig tilbyr de også noe ulike goder fra sted til sted. Alle får bidrag fra sin(e) kommune(r), og to av aktørene mener kommunen(e) burde ha bidratt mer til finansieringen. To av aktørene får bidrag fra det private næringslivet tilknyttet sitt område, mens den siste har ingen samarbeid med privat næringsliv som er knyttet direkte til fellesgodene. Alle tre nevner frivillighet som en meget viktig del av sin finansieringsmodell. To av aktørene nevner at de skulle ønske andre reiselivsbedrifter i områder ville være med å bidra mer til fellesgodene og at de selv tar på seg et større ansvar enn de egentlig synes de har alene.

Skiforeningen, som holder til i Oslo, forteller om en finansieringsmodell som i stor grad avhenger av Oslo og omegns befolkning:

” Nå har ikke jeg noen prosentsatser helt i hodet men medlemskontigenten er den største, den helt klart største, og den tyngste delen av finansieringen vår.”

Videre forteller de om gavegiving, skiskoler, kommunale bidrag og skirenn som viktig øvrig virksomhet som er med på å finansiere ski- og turløypene de produserer. De poengterer også at turister har en viktig rolle i deres modell, gjennom pengene de tjener ved å drifte Skimuseet:

”Skiforeningen har jo en rolle i anlegget i Holmenkollen. Vi driver kultur og turistanlegget der hvor vi eier skimuseet, og overskuddet fra kultur og turistvirksomheten vi har her den går til hele markajobben. Så du kan si det på den måten at turistene fra Japan eller USA er indirekte med på å støtte løypearbeidene.”

Ytre Hvaler, som er en nasjonalpark, baserer seg i hovedsak på statlig støtte. De forteller at mye av tilretteleggingen var allerede på plass da området ble nasjonalpark, og det har ført til at deres jobb i stor grad går på å vedlikeholde allerede eksisterende fellesgoder fremfor å produsere nye.

”Ja, offentlig finansiert. Det er ikke noe private aktører. Altså vi... vi har jo ikke noe sånn idrettslag som vi samarbeider med, hvis det var det du tenkte på. Så inne på nasjonalparken så er det ikke det. Det er jo sånn i et verneområde at det er mange som fortsatt har et ansvar. Kommunen har et ansvar...for sine områder. Sånn som Skjærgårdstjenesten. De eksisterte jo før nasjonalparken kom og har vært veldig viktig som tilretteleggere for statlig sikra og kommunalt sikra friluftsområder. Og det har vært med tilrettelegging i forhold til toalett og søppelboder, grillplasser, bord og litt sånn. Så det har vi jo bare videreført til nasjonalparken. Vi bruker jo litt på tilrettelegging på kyststiene for å rydde, holde de åpne og sånn. Så vi tar liksom mer den skjøtselsbiten med våre budsjetter da, så tar de drift.”

En stort fellesgode på Ytre Hvaler er strendene, og hvert år må de ryddes for marin forsøpling. Det koster penger å ha folk til å gjøre en slik jobb, så her er frivillighet en viktig faktor:

”Da er det gjerne hyttefolk eller velforeninger og...så det er alle mulig slags lag og foreninger og frivillige, og det har bare økt. Så vi håper på mye hjelp i år også. Da får vi gjerne rydda andre strender da enn bare de sikra friluftsområdene som Skjærgårdstjenesten fokuserer på. For da tar jo folk gjerne det området som de selv bruker mye og ser at det er ingen som har tid til å rydde hvis de ikke gjør det selv.”

Sirdalsferie er helt i avslutningsfasen på sitt nye fellesgodeprosjekt, og trekker inn flere ulike aktører som i den nye modellen har bundet seg til å bidra til finansieringen av fellesgoder i området. Grunneiere har sagt seg villig til å bidra med penger ut ifra antall hytter de har på

sine områder, og næringslivet bes om å bidra med 1% av sin omsetning. Samtidig peker de på at dugnad og frivillig betaling fra brukerne og hytteeiere samt fastboende utgjør en stor del og er meget viktig.

” Prosjektet er finansiert opp til en viss grad av næringslivet men baserer seg også mye på dugnad. (...)Vi har inn en million i frivillig løypeavgift.”

Blant de nasjonale aktørene nevnte alle flere eksempler på vellykkede og i deres øyne mindre vellykkede modeller. De hadde naturlig nok ikke førstehåndskunnskap om modellene og ikke tilgang til rene tall, men de ga uttrykk for å kjenne til flere suksessrike modeller. Spesielt Oppdal kommune ble nevnt som et eksempel til etterfølgelse av flere.

”I Oppdal hadde de altså definert næringsgrupper sin nytteverdi av reiselivet og de hadde da utvikla multiplikatorer.. for eksempel en snekker som leverer masse til reiselivsnæringen, bytter hytter også videre, de hadde altså en multiplikator på null komma ett eller annet i forhold til omsetning som da ga ... som de skulle betale.”
(Klima- og miljødepartementet)

På hvilke måter er fellesgodefinansiering et problem på lokalt og nasjonalt nivå i Norge i dag?

Spørsmålene rundt dette emnet ble stilt litt forskjellig til de ulike informantene avhengig av om de er en lokal eller nasjonal aktør og svarene har følgelig litt forskjellig vinkling. De nasjonale aktørene hadde stort sett hele Norge i fokus når de snakket om teamet, mens de lokale aktørene forståelig nok fokuserte på sine egne lokale problemer. Alle aktørene kunne enes om at fellesgodefinansiering er en utfordring, men hva de så som hovedproblem i denne sammenheng viste seg å være forskjellig.

Hos de lokale aktørene er pengemangel en fellesnevner for mye problemene de opplever. De forteller at midler til fellesgodefinansiering er vanskelig å skaffe, og at de må jobbe hardt for å få tak i det de trenger, ingenting kommer av seg selv. De skisserte problemene virker å knytte seg i stor grad til kommunene og en forventning om større bidrag derfra.

Skiforeningen i Oslo bekymrer seg hovedsakelig for klimaendringer og pengemangel:

” Vi ser at med de klimautfordringene vi har så trenger vi løypenett som krever lite snø, og det er kostbart å lage. Sånn at vi.. absolutt så trenger vi mere penger. (...) Vi kunne tenkt oss at noen av kommunene absolutt hadde bidratt mer, og spesielt i de kommunene vi har få medlemmer, men vi gjør en god innsats og vi vet jo at bruken er stor. Også lider vi jo selvfølgelig under det at vi er ikke en landsdekkende organisasjon. Så vi har ikke noe mulighet for statlige midler.”

Ytre Hvaler kan se for seg at prioritering kan bli et problem i fremtiden da de har et fast budsjett å holde seg til:

” Man kan jo alltid ønske seg mer. Det er ikke det. Hvis vi har liksom den samme ramma hvert år, som det ser ut som vi kanskje har nå, så må vi kutte ned på det (skjøtsel av kulturområder).”

Sirdalsferie sliter med at de er en liten kommune befolkningsmessig med et høyt antall besøkende som kommunen ikke har mulighet til å ta ansvar for alene. Faktisk er det vanskelig å sette ansvaret hos noen i det hele tatt:

*”Det er lettere å få dette til i områder hvor det er mye fastboende. Da blir disse fellesgodeoppgavene løst. Men her som vi har 20.000 fritidsbesøkende og 300 som bor her, så er det på en måte ikke like legitimt at dette skal finansieres av kommunen for det er ikke inntekter på dette.
(...) Dette er en sånn stor nasjonal sak ikke sant, hvor ingen ser.... det blir produsert litt sånn prosjektvis ikke sant, men det å komme til at noen tar et ansvar, det viser seg å være fryktelig vanskelig.”*

Hos de nasjonale aktørene er det noe splittede meninger. En aktør gir ikke uttrykk for å oppfatte fellesgodefinansiering i reiselivet som et særlig stort problem, og mener at de fleste finner en god løsning på egenhånd. Flere av de nasjonale aktørene nevner også kommunene som et problem. Enten i form av at de nedprioriterer reiseliv som næring, eller ikke har tilstrekkelig med midler til å finansiere store masser av turister når de i utgangspunktet er små kommuner med ansvar for og budsjett tilpasset få innbyggere. De kritiserer også reiselivet for å ha en veldig kortsiktig planlegging. At det er mange ulike aktører som må delta i samarbeidet om fellesgodefinansiering blir også trukket frem som et problem.

” Vi opplever at ulike destinasjoner finner ulike løsninger på fellesgodefinansiering, og at disse fungerer på en god måte mange steder.” (NHO reiseliv)

” Det blir veldig kortsiktig. Hvordan overleve år til år til år til år. Spesielt nå når kommune-Norge investerer mindre i reiseliv fordi det er ingen velgere som takker de hvis de bruker penger på turistsituasjonen, men de takker dem hvis de bruker penger til helse og omsorg. Så de får dårligere og dårligere rammevilkår. Så det blir veldig kortsiktige tankesett. Også er det vanskelig å beholde talenter i destinasjonsselskapene fordi.. det er så mye usikkerhet i forhold til jobbsituasjon. Veldig mange kommer inn og gjør veldig god jobb, også ser de at dette her orker jeg ikke. Det er kanskje mer sikre jobber i andre næringer, og det er bekymringsfullt.” (Innovasjon Norge)

”Problemet der ligger jo på mange måter i kommunens prioriteringer. Altså jeg leste akkurat i dag Horten turistkontor skal legges ned i mangel på penger. Kommunen ser på det som enhver organisasjon som driver med et eller annet som koster penger. De ser ikke næringsbiten i det og informasjonsbiten i det. Så det er på en måte...du kan si allemannsretten som er fundamentet også har du kommunal økonomi som et problem. (...) Kommunen har ansvar for lokalbefolkningen og er finansiert i forhold til lokalbefolkningens størrelse. Også har du en enorm turismegigant på et lite geografisk område som krever.. har et enormt behov for vann, vei, kloakk renovasjon som går langt utover kommunal problematikk, og det er ikke finansiert av noen. Og da har du fellesgodefinansieringsproblematikk inn i kjernen. DET er for reiselivet et problem. (...) Min kunnskap om reiseliv er at de ser nesetippen og svært lite lengre. (...) Det er mange aktører, og alle har forskjellige innfallsvinkler.” (Klima- og miljødepartementet).

På hvilken måte løses problemene best, nasjonalt eller lokalt?

Alle uttrykker at de har liten tro på en fastlagt ordning som skal gjelde over absolutt hele landet, men hvor overordnet eller lokal en slik modell skulle vært, enes de ikke fullstendig om.

Ingen av de lokale aktørene ser for seg at deres modell skal kunne overføres direkte til andre destinasjoner, selv ikke lignende som seg selv. Samtlige gir også uttrykk for at de ikke vil ha en fastsatt finansieringsmodell tredd nedover seg, da lokale tilpasninger er viktige.

Skiforeningen, som holder til i Oslo, har liten tro på at deres modell kan være fungerende for noe annet enn lignende by-destinasjoner med et godt befolkningsgrunnlag. Disse destinasjonene er det ikke så mange av i Norge, og de ser ikke for seg at deres modell kan være aktuell for fjelldestinasjoner som sliter med finansieringen. Deres befolkningsgrunnlag er helt annerledes og at grunneiere har en helt annen innblanding og interesse for situasjonen på en fjelldestinasjon.

”Det som er unikt her for oss det er jo at vi befinner oss på et sted hvor det er veldig mye mennesker. Så det gjør at på en måte en sånn medlemsmasse kan holde aktivitetsnivået så høyt opp som det gjør. Det vil ikke fungere på et lite sted, så jeg tror at modellen til skiforeningen ikke nødvendigvis passer så mange steder. Vi kan si den passer i Bergen, Stavanger, Trondheim, til dels Tromsø.

(...)Men det er nok riktig som du sier at fjelldestinasjoner har en annen utfordring, og der har ofte også grunneierne mye større interesse av at det er skiløyper. Og det sier jeg til alle vi snakker med, for grunneieren...de fleste rundt omkring sitter i grunneierforhold i styret eller i administrasjonen. Og de sier "hvordan finansiere dette" og da sier jeg til de at "kan ikke sammenligne". For her har vi et befolkningsgrunnlag, men grunneiere tjener ikke noe penger på...hvertfall ikke sånn direkte, på den jobben vi gjør. Men på et fjell, en fjelldestinasjon, så er det opplagt at han grunneieren tjener penger hvis det er skiløyper der. Eller han hadde jo ikke fått solgt hytter der hvis det ikke var skiløyper der. Så det er klart at da er det...det svarer vel litt for oss også. Bidrag fra grunneiere må være vesentlig. Hvis ikke så kan ikke disse destinasjonene klare å leve.

(...)Også er det veldig viktig å understreke at denne modellen fungerer HER. Også har vi respekt for at det ikke funker andre steder.”

Sirdalsferie har i sitt prosjekt for å skape en fellesgodefinansieringsmodell sett på andre lignende destinasjoners modeller for å hente inn ideer til sin egen. Ingen av modellene de fant hos andre lot seg overføre direkte til Sirdal, og de har måttet bygge opp en helt egen basert på tilgang til midler fra næringsliv og frivillighet i sitt eget område.

”Vi har hentet erfaring fra andre destinasjoner i vårt prosjekt, men ... du kan ikke nødvendigvis kopiere.”

En informant på nasjonalt nivå sier kontant ”nei”. Den mener det er best om det på lokalt nivå utarbeides egne modeller for hvordan fellesgodefinansieringen skal gjennomføres. Hos to av de andre legges det frem forslag om ulike modeller for by og distrikt, siden byene har et større befolkningsgrunnlag som kan bidra til å finansiere godene, mens fjell- og distriktsdestinasjonene ofte et har et høyt antall turister i forhold til lokalbefolkning, og trenger derfor å tenke annerledes. Det legges også vekt på at dette må være en frivillig ordning, og det uttrykkes bekymring for hvordan det skal gjennomføres i praksis. Med en nasjonal fellesgodemodell vil det bli mye byråkratisk arbeid, og regjeringen har gitt uttrykk for at de ikke vil være med på å finansiere et slikt prosjekt.

”Vi mener at mange steder i dag har man funnet gode lokale løsninger på finansiering av fellesgoder, og at dette løses best lokalt. Det er ulike løsninger på hva som vil fungere best ulike steder.” (NHO reiseliv)

”Jeg tror nok at det bør være en nasjonal modell, men man må frivillig innføre den. Jeg har ikke noe tro på at dette vil fungere over alt i Norge, det er ikke det behovet. Det er litt by mot distrikt. I byene så har du flere å dele fellesgodet på, i distrikt så har du ikke det. Så jeg tror nok i stor grad så vil dette være distriktsbasert ... og litt kanskje ... litt større reisemål egentlig.

Her har du en befolkning ikke sant, som ønsker ørtten tusen kilometer med løyper rett utafor døra, men å reise på fjellet er en helt annen greie.

Vi er veldig tydelig på at ja det må lages en modell, men forvaltningen av de må være lokalt.” (Innovasjon Norge)

”Man sier jo at hvis man får fellesgodefinansiering så vil vi få gjort masse. Men det er ingen som til dags dato har lagt på bordet en god modell for hvordan kreve det inn og hvordan forvalte pengene, hvem som er beslutningstaker. Det skyver man foran seg. Og det ... slik som finansdepartementet tenker, og jeg på mange måter fra deres posisjon synes er klokt, er jo at vi kan ikke bare snakke om å etablere en ordning. Hvem skal ... da vil vi bygge opp et byråkrati og en beslutningsprosess. Og skal vi

snakke om det, så må i så fall alt være på bordet samtidig. Og reiselivsnæringen snakker ikke om forvaltning.

Den regjeringen som sitter nå sier at "det er ikke statens oppgave, vi synes dette er positivt arbeid, men det de som har ansvaret for det reelt sett som har ansvaret". Så ... og det er jo rett inn i inn i fellesfinansieringsdebatten." (Klima- og miljødepartementet)

Hvordan stiller de ulike aktørene seg til å ta betalt fra brukerne av fellesgodene?

Her trekker informantene frem flere ulike måter å ta brukerbetaling på, og noen former for innkreving synes de er mer akseptable enn andre. Innkreving av en direkte tvungen avgift forbundet med bruk av for eksempel ski- eller turløyper tar alle de lokale aktørene avstand fra til en viss grad, noen mer enn andre. Begrunnelsene bygger både på viktige prinsipper de selv har som organisasjon, og regelverket vi har i Norge med allemannsretten.

Skiforeningen oppfordrer alle som bruker deres skiløyper til å melde seg inn og betale medlemskontingent en gang i året. Likevel vil de ikke tvinge noen til å betale for å bruke deres tilbud hverken i vinter- eller sommersesongen.

"Det er ofte der striden er gått i forhold til diskusjonen i media de siste årene og vi har hatt det samme prinsippet der, at det skal være gratis. Og det er en politikk vi kommer til å ha i sannsynligvis veldig lang tid fremover også. Det er viktige prinsipper.

(...)Vi må jo forholde oss til hva som er lov og ikke lov. Og det er jo i grenseland."

Ytre Hvaler gir først uttrykk for å ta sterk avstand til en slik type innkreving av betaling, men resonnerer seg tilslutt frem til at med visse forbehold må det også være greit å kunne kreve at brukerne betaler for et felles gode de benytter seg av så lenge godet tilbyr de noe mer enn hva de kunne hatt tilgang på i naturen alene.

"Det stritter helt i mot mitt...den demokratiske siden er lært opp til at vi har allemannsretten og friluftsliv er en fellesgode. Som alle skal ha tilgang til. Og å begynne å ta betalt for å gå på en kyststi bare for at vi har blåmerka noen skilt.. og midlene vi får er jo fra staten, ikke sant. Så vi har aldri diskutert engang at det skal tas betalt for å ferdes i nasjonalparken. Ikke engang på besøksenteret.

(...)Men jeg kan forstå en sånn frivillig organisasjon som har store utgifter og som gjøre en kjempejobb. Også er det velig konkret trasé liksom. Men allikevel så må man jo se på hva har de fått av staten i støtte og sånn da, for å gjøre dette her. Tenker liksom.. hvis det er skattepenger som er brukt så blir det jo feil at man skal ta betalt. Sånn tenker jeg da.

(...)sånne blå bøyer. som er liksom ekstra forankra om man kommer med seilbåt eller stor båt så er man sikra plass i en sånn bøye gjennom et medlemskap. For da har man et blått flagg, og da er jo på en måte, da har du jo betalt deg fram til å få et fortrinn. Men det er samtidig sagt at alle kan bruke de bøyene, men kommer det en med en blått flagg så har han fortinn, så da må du regne med å flytte deg. Så det er jo et eksempel på at man tar betalt for en tilrettelegging også i nasjonalparken. For det har jo vi gitt tillatelse til, at man kan legge ut de bøyene i mye brukte uthavner. Så faktisk ... det har jeg ikke tenkt over, men det er jo et eksempel på å ta betalt for en bruk. Fordi det er en ekstra kostnad, de skal sjekkes hvert år i forhold til at de er trygge og ... det må jo dykkere ut og ... Så det er jo liksom litt kostnader sikkert sammenlignbart med skiløypene man lager. Så man ... kan da betale seg fram til et fortinn men de er tilrettelagt så alle kan bruke de hvis de er ledige.”

Hos de nasjonale informantene er det ulike holdninger til dette temaet. En er veldig tydelig på at dette er noe de er imot, både av egne prinsipper og med hensyn til allemannsretten. En annen informant peker til Friluftsløven og hva som står der, uten å ville gi uttrykk for å ha noen flere meninger rundt temaet enn hva som er den norske loven. Det pekes også på at selv om dette er fungerende flere steder i utlandet står Norge i en særstilling når det kommer til allemannsretten, og er derfor vanskelig å skulle sammenligne med utlandet. Den siste nasjonale informanten gir uttrykk for å støtte en slik type ordning. De har sett eksempler på at det fungerer flere steder, og synes dette fungerer godt. Det alle kan være enige om derimot, er at en slik ordning ikke kan være tvungen. Den må være frivillig å innføre for hver enkelt kommune eller destinasjon.

”Vi er veldig i mot den måten å tenke på. fordi da går du og truer rett inn i allemanns-verdenen, og den tror jeg vi skal verne veldig hellig om. Å sette opp en en sånn bompengering? Nei. Nei. Da går du over allemannsretten, det er vi særdeles i mot.”
(Innovasjon Norge)

”Bestemmelsen om det å pålegge avgift for eksempel for bruk av friluftsområder, det er regulert i Friluftsløven. Og den er veldig tydelig. Men det er jo ikke noe i veien for at man har en frivillig innbetaling..

(...)Det er akkurat der du har også et kjernepunkt som næringa litt glemmer bort. For de sier jo at det går bra i utlandet og det kan gjøres i utlandet og det fungerer bra. Men de har en annen lovhjemmel til bruk av naturen, slik at i mine øyne er det litt sånn...det blir å sammenligne på helt feil grunnlag. De har ikke den allemannsretten slik som vi har og da blir altså innfallsvinkelen til problemet helt annerledes. Derfor kan du ikke sammenligne det.” (Klima- og miljødepartementet)

”I dag ser man flere gode løsninger på fellesgodefinansiering som for eksempel skiløypelag. De som bruker det, finansierer det. Vi har ikke tatt videre stilling til andre forslag.” (NHO-reiseliv)

De nasjonale informantene er også opptatt av å diskutere kurtax-ordningen som finnes flere steder i utlandet, eller turistskatt som vi kaller det i Norge. Noen mener dette er veien å gå for å finne gode løsninger, men her en informantene svært uenige. Det pekes på at selv om dette fremstilles som et godt og fungerende system i utlandet er ikke nødvendigvis oppfatningen i de landene der turistskatt anvendes den samme. Oppbygningen rundt hele systemet blir også nevnt som et problem. Hvordan skal dette forvaltes? Hvem skal forvalte pengene? Hvem skal bestemme hva de skal brukes til? Dette er spørsmål en informant mener det er vanskelig å finne svar på, men det er svar som må være på plass før en eventuell innføring av en slik ordning. En annen informant sier konstant nei til en slik ordning. De mener at finansieringen av godene er en oppgave som ligger lokalt, og vil ikke frita de lokale myndighetene fra sine oppgaver ved å innføre en slik skatt. De påpeker at det finnes allerede en stort antall skatter som berører reiselivsbedrifter fra før, og at de vil svekkes dersom det blir innført enda flere skatter og avgifter.

” 2007..08..09.. husker ikke. Da var ... sjekka vi ut med en del utlendinger sånn som har dette her (turistskatt). Og en av de sa jo rett ut at hvis vi skulle vurdert å innført dette i dag så hadde vi nok tenkt annerledes. Så dette er veldig komplekst.” (Klima- og miljødepartementet)

”Et alternativ er at fellesgodene blir finansiert gjennom en turistskatt, det er vi svært imot. Vi har vært klar på at reiselivsnæringen må unngå nye skatter og avgifter som hemmer fremtidig vekst, nyskapning og konkurranseevne, og turistskatt, som vil være en særskatt på den reisende, vil falle innunder den kategorien.

Det er viktig å ikke frita myndighetene lokalt og sentralt for sine tilretteleggingsoppgaver ved å innføre en ny skatt.” (NHO reiseliv)

På hvilke måter ville det hatt innvirkning på turismen i Norge?

Når det gjelder brukerbetaling som en direkte avgift, for eksempel bruk av skispor eller inngangspenger til en nasjonalpark er informantene splittet i sine meninger. En av informantene mener at utenlandske turister er så vant med denne type ordninger at det ikke ville ha noen særlig stor effekt på turismen. En annen mener at det vil skremme bort brukerne av naturen og medføre at de heller bruker andre områder der de slipper å betale for bruken. En tredje informant peker på at allemannsretten er en viktig grunn til at så mange turister velger Norge som feriested. At de kan få fjell og vakker natur andre steder, men at du kan slå opp telt og gå hvor du vil helt alene, det er særegent for Norge.

”Oslo er jo den største turistbyen i Norge, og Oslo skal være vinterhovedstaden. Men at det hadde hatt påvirkning på turismen, det tror jeg ikke egentlig. Jeg tror faktisk ikke det. For hvis du tenker turister, utenlandske turister, de er vant til å betale. Så det ville det ikke hatt i det hele tatt.” (Skiforeningen)

”Det ville jo kanskje medføre at man bruker et annet område som er gratis. Som har noe av de samme kvalitetene.” (Ytre Hvaler Nasjonalpark)

”Har vi ikke allemannsretten å selge så er plutselig ikke Norge interessant som destinasjon. Og jeg tenker at hvis man tenker litt stort da, så er det jo nettopp det som selger i Norge. Hvorfor vil en tsjekker eller en østerriker som har masse flotte fjell... hvorfor vil de komme til Norge? Det er for å gå i fjellet uten å måtte betale en giro før du går inn i fjellet. De kan.. ja, telte hvor de vil. Det er en helt fantastisk mulighet, og det er historisk forankret. Så at... man skal veldig... du skal ikke tukle med den.” (Klima- og miljødepartementet)

Når temaet er turistskatt er informantene like uenige. Også her poengteres det at turistene er vant til denne typen ordninger fra eget og andre land de reiser i. Likevel trekkes det frem at det kan bli et problem med tanke på å skille mellom ulike grupper av turister og de fastboende. Hvordan skiller man norske turister fra utenlandske turister? Hvordan skiller man fastboende nordmenn fra nordmenn på reise? Er spørsmål de stiller seg. En informant poengterer at det faktisk finnes et system for dette flere steder i utlandet, hvor man har en egen knapp på kassa som legger på en turistskatt, og at kassereren spør kunden om den er fastboende eller turist. Hvorvidt dette fungerer som det skal stiller informanten seg skeptisk til. En annen informant mener dette vil få store konsekvenser for reiselivet ved å gjøre det mer kostbart å reise i Norge, som allerede er et dyrt land.

”Jeg tror det er såpass små penger for den enkelte at det vil vi ikke merke så veldig mye. Tror jeg. Mange av de turistene som kommer til Norge de er vant til den typen betaling fra andre land. Så vi vil sikkert få noe reaksjoner, spesielt fra operatørene, men jeg har ikke noen tro på at det vil være sånn "ikke kom til Norge" på grunn av det der. Og i så fall så vil det være kanskje i målgrupper som er såpass lavt betalende at.. ja okei, det var synd, men vi kan da heller investere pengene som kommer inn i tiltak for å tilrettelegge bedre for en annen type turister.” (Innovasjon Norge)

”Vi frykter at det vil gjøre det dyrere for de reisende. Å øke skattleggingen av turister som kommer til Norge, vil i utgangspunktet svekke norsk reiselivs konkurranseevne.” (NHO reiseliv)

5 Diskusjon

I dette kapitlet vil jeg diskutere resultatene fra forrige kapittel. Først vil jeg ta for meg problemstillingene tematisk for deretter å ta stilling til hypotesen jeg la frem i innledningen.

5.1 Finansiering i dag

To av de lokale aktørene er organisasjoner som er etablert med den hensikt å produsere viktige fellesgoder til turister og fastboende. Det styrker Ostroms (1994) teori hvor hun mener at mennesker kommuniserer med hverandre for å lage regler og betingelser for fellesgoder som forbedrer det samlede resultatet, fremfor å handle til fordel for seg selv som enkeltmenneske. Denne teorien blir ytterligere forsterket av at alle de lokale informantene

forteller om god hjelp fra frivillige. Skiforeningen med i overkant av 70 000 medlemmer er et godt eksempel på at enkeltmennesker er villige til å samarbeide for å produsere fellesgoder. Likevel forteller alle fellesgodetilbyderne om et ønske om flere midler, noe som støtter Baumols teori (1952) om at fellesgoder tilbys på et minimalt nivå på grunn av såkalte gratispassasjerer som bruker godene uten å bidra til produksjonen.

Som nevnt tidligere la MENON (2005) frem en skisse av ulike måter fellesgoder i reiselivet finansieres i Norge. De tre alternativene var 1) alle reiselivsbedriftene i området betaler litt hver, 2) ledende bedrift finansierer alt og 3) myndighetene finansierer alt. I utvalget i dette prosjektet finnes det ingen rene eksempler på noen av alternativene. Alle er blandinger, noen mer enn andre. Ytre Hvaler nasjonalpark fremstår som den aktøren med enklest modell for fellesgodefinansiering. De har mesteparten av sin støtte fra myndighetene på grunn av at det er en nasjonalpark. Likevel avhenger de i stor grad av samarbeid med andre aktører, både fra privat og offentlig sektor, for å få produsert og vedlikeholdt sine fellesgoder. De to andre aktørene er private. Skiforeningen og Sirdalsferie bærer begge preg av å ha en kompleks sammensetning hva fellesgodefinansiering gjelder, der både reiseliv, annet privat næringsliv og det offentlige er innblandet. Alle de tre aktørene på nasjonalt nivå taler for at blandede, komplekse finansieringsmodeller er gjeldende fremfor rene, enklere modeller som MENON fremlegger i sin rapport. Det er ingen tvil om at MENONs enkle modeller hadde vært lettere å forholde seg til for fellesgodeprodusentene, men det kan tenkes at i det i praksis er få steder disse modellene er gjennomførbare. De fleste er avhengig av finansiering fra flere hold og en mer kompleks modell blir da løsningen. EFIMEDs type 2: "Blandet offentlig og privat, ved at privat næringsliv deltar frivillig i finansieringen" (2008) ser ut til å ha en mer riktig beskrivelse av finansieringen på destinasjonene informantene i dette prosjektet tilhører.

5.2 Hovedproblem

Alle de lokale aktørene nevner kommunen(e) de opererer i som et problem. De bidrar for lite til fellesgodefinansieringen. I SNFs rapport (2001) slås det fast at fellesgodenes overlapping mellom flere samfunnsområder er en utfordring. At informantene i denne oppgaven i så stor grad trekker frem kommunene som et problem kan tolkes som at de mener fellesgodene de produserer strekker seg ut over et større samfunnsområde enn hva de selv har ansvar for. Vi kan også se av SNFs rapport at på lokalt nivå mener aktørene det i stor grad burde være offentlige midler som står for fellesgodefinansieringen (figur 5).

Regjeringen skriver i sin nasjonale reiselivsstrategi (Nærings- og handelsdepartementet, 2012) at kommunene og reiselivet vil være tjent med å samarbeide om fellesgodeproduksjonen. Det kan virke som, ut ifra informantenes utsagn, at kommunene ikke ser hvilken gevinst det er å hente ut ifra å støtte reiselivet, og heller velger å prioritere andre områder. Hovedansvaret legges uansett på reiselivet i reiselivsstrategien, og det gis uttrykk for lav villighet til å finansiere dette fra staten sin side. På bakgrunn av dette kan de lokale aktørenes uttalelser virke noe merkelige. Har aktørene urealistiske forestillinger om den politiske viljen til å støtte reiselivet? Eller om kommuneøkonomien? Burde reiselivet innse at de må stå mer på egne bein og ikke være avhengig av en lite finansieringsvillig stat for å få bukt med disse problemene? Ved å ha for høye forventninger til det offentlige kan det se ut til at aktørene selv skaper det de kaller det største problemet. På den andre siden kan det tenkes aktørene er klar over dette, men likevel bruker det som en slags strategi for å få tilgang de få midlene de har mulighet til å få fra det offentlige.

De nasjonale aktørene i denne oppgaven har naturlig nok et mer helhetlig fokus når de diskuterer problemene med fellesgodefinansiering. Likevel er kommunene hyppig nevnt også her, men med en annen innfallsvinkel. At det offentlige ikke er villig til å satse på reiseliv, og at reiseliv blir undervurdert som næring er en allerede utviklet teori (Kamfjord, 2011) som får ytterligere støtte av disse uttalelsene.

I teori rundt både generell forvaltning av fellesgoder og fellesgoder i reiselivet er det et relativt stort fokus på gratisspassasjerer som et problem. Dette kommer på ingen måte tydelig frem som et oppfattet problem blant informantene i dette prosjektet, noe jeg finner overraskende. Ingen av de lokale aktørene synes å se det som et problem at andre aktører benyttet de fellesgodene de produserer og tjener penger på det. Kim og Walker (1984) forteller at en aktør er villig til å betale for å produsere et fellesgode når den mener at nytten overgår kostnaden. Det ser ut til å stemme i dette tilfellet. De lokale aktørene oppfatter de fellesgodene de produserer som såpass viktige at de er villige til å finne en løsning for å finansiere de uavhengig av andres bidrag og gratisspassasjerer.

5.3 Nasjonal eller lokal modell

Ingen av informantene i dette prosjektet mener en felles nasjonal fellesgodemodell er veien å

gå for å finne en løsning på problemet. Dette kan være et nyttig innspill til Innovasjon Norges pilotprosjekt der det ble forsøkt å innføre en felles modell, med visse tilpasningsmuligheter vel å merke, på alle de seks deltakende destinasjonene. Hvordan dette da skal løses er et viktig spørsmål å stille seg. Hvis det ikke kan løses på et overordnet nivå, vil situasjonen bli mye lik slik den er i dag, der hver enkelt destinasjon finner sine egne løsninger. Det pekes på av en informant at det ikke nødvendigvis er tilstrekkelig kompetanse på hver destinasjon til å utvikle et slikt system, så noen generelle retningslinjer å forholde seg til kan tenkes å være en god ide. Flere av informantene foreslår modeller der man skiller på ulike typer destinasjoner som en mulig løsning, for eksempel by og distrikt. En annen mulig løsning kan være at beslutningsmakten blir lagt regionalt. Da vil beslutningene bygge på lokal kunnskap som er viktig i hver enkelt region, samtidig som det blir mer overordnet enn kun usammenhengende og kortsiktige prosjekter på den enkelte destinasjon.

5.4 Brukerbetaling

Å innføre en direkte avgift der brukerne er tvunget til å betale for å bruke fellesgodene står aktørene sammen om at er en uting, ved første øyekast vel å merke. Dette fraviker fra det bildet som er skapt i media de siste årene, hvor ulike aktører har stått frem og sagt at brukerbetaling er en nødvendighet. Prinsippet om allemannsretten står veldig sterkt hos de fleste aktørene, særlig hos de som har naturen som hovedfokus for sitt arbeid. Likevel kan det se ut til at flere av de er villige til å fravike dette prinsippet i noe grad dersom betalingen skjules bak en annen avgift, for eksempel en parkeringsavgift. Hvorfor dette ser ut til å være en tendens er vanskelig å ta stilling til. I realiteten er jo avgiften den samme, men det ser ut til å være en generell oppfatning at nordmenn er mer villig til å betale for et gode så lenge de ikke føler det berører allemannsretten.

Friluftsløven blir i stor grad trukket inn. Det er tydelig at det er stor forvirring på punktet, dette bekreftes av de ulike uttalelsene fra jurist Reusch og Stortingsmelding nr. 39. Det er svært ulike forståelse av denne loven fra informant til informant. Der én forstår at det med utgangspunkt i loven kan kreves slike avgifter mener en annen å forstå at det på ingen måte kan finnes hjemmel for en slik praksis. Det er tydelig stor forvirring rundt emnet, og det trengs en endelig redegjørelse om hva som er akseptert eller ikke innenfor loven.

Turistskatt er et annet alternativ som blir nevnt av flere informanter. NHO reiseliv, som

representerer reiselivsbedriftene i Norge, tar et tydelig standpunkt og taler i mot at en turistskatt kan innføres som en løsning på fellegodefinansieringsproblemet. SNFs rapport viser at det er ganske stor oppslutning rundt en slik ordning blant de undersøkte reiselivsaktørene i deres prosjekt, men blant de nasjonale aktørene i undersøkelsen er det en slik ordning som skårer lavest (figur 5). En slik skatt ville bli lagt til som et tillegg i prisen på alle produkter og tjenester solgt gjennom reiselivsbedrifter. Det vil legge ansvaret for fellesgodene på reiselivsbedriftene, og det argumenteres for at dette svekker reiselivsbedriftene på et område der de ikke burde sitte med alt ansvar alene. Innovasjon Norge som på sin side er representant for norsk næringsliv mer helhetlig ser derimot dette som et godt alternativ. Det kan se ut som at en turistskatt trekkes frem som det mest samfunnsmessige optimale, men reiselivet som næring må ta den største støytten og vil dermed bli lidende av en slik ordning ved at de kan tape kunder med enda dyrere priser.

5.5 Innvirkning på turismen i Norge

Et hyppig brukt argument i diskusjonen om turistskatt og brukerbetaling er at det fungerer i utlandet. Det gjøres rede for av en av informantene at slik er det nødvendigvis ikke. Likevel har flere av informantene tro på at dette med stor suksess skal kunne overføres til Norge. De som argumenterer for en negativ innvirkning snakker hovedsakelig på bakgrunn av destinasjoner i distrikts- og fjell-Norge der turistene forventer gratis naturopplevelser på bakgrunn av den norske allemannsretten. Representantene for bydestinasjonen har liten tro på at innføring av brukerbetaling eller turistskatt vil ha negativ innvirkning på turistene. Det er viktig å huske på at de snakker for sin egen destinasjon. Hvis det er slik at de ulike destinasjonene tiltrekker seg ulike typer turister er det ikke utenkelig at begge sider kan ha rett. Dette peker også i den retning av ulike modeller for by og distrikt ville være mer passende enn en felles nasjonal modell.

5.6 Forskjeller i geografisk nivå

H1: Informantene på lokalt nivå oppfatter i større grad problemer rundt fellesgodefinansiering enn de på nasjonalt nivå.

Min hypotese i forkant av prosjektet var at aktørene på lokalt nivå befinner seg nærmere problemets virkelighet enn de nasjonale og av den grunn ser et større problem i å finne en løsning. De nasjonale aktørene ser et mer helhetlig bilde av situasjonen og kan tenkes å ikke

kjenne til detaljerte forhold ved enkeltdestinasjoner som gjør det å finne en løsning mer komplisert.

De lokale aktørene gir alle uttrykk for at deres destinasjon er spesiell på en måte som gjør at deres modell ikke kan overføres direkte til andre destinasjoner og de heller ikke kan kopiere modeller fra andre steder. Samtidig forteller alle aktørene om en fungerende modell for de fellesgoder de tilbyr. Selv om de i ulik grad opplever problemer knyttet til fellesgodefinansiering gir de generelt ikke inntrykk av å oppleve situasjonen som umulig og uløselig.

På nasjonalt nivå gir informantene inntrykk av å oppleve situasjonen som mer problematisk. Det kan se ut til at de, med sin innsikt på et mer oversiktlig nivå, ser flere problemer og større problemer. Rapporten fra SNF (2001) kan bekrefte at det er ulikt fokus på nasjonalt og lokalt nivå når det gjelder hva som burde prioriteres av fellesgoder på en destinasjon, og at det kan være grunnlag for komplikasjoner i en samarbeidsprosess mellom de ulike geografiske nivåene. Mange av problemene de nasjonale aktørene legger frem nevnes ikke overhodet av de lokale informantene. Det vanskelig å fastslå om dette er fordi problemene ikke er av betydning for de lokale aktørene eller om de ikke har oversikt på et høyt nok nivå til å se at dette er problemer. Det kan spørres om de nasjonale aktørene gjør problemene større enn hva de er ved å fokusere på å få til en ordning på høyere geografisk nivå enn på destinasjon. På den andre siden er det viktig å huske at de lokale informantene i dette prosjektet ikke nødvendigvis er representative for landets fellesgodetilbydere og muligens gir et inntrykk av at situasjonen er bedre enn den faktisk er.

Med bakgrunn i resultatene av forskningen tilhørende dette prosjektet ser det ut til at det er sammenheng mellom hvilket geografisk nivå (lokalt eller nasjonalt) aktørene befinner seg på og deres oppfatning om grad av problemer med fellesgodefinansiering. Sammenhengen er derimot motsatt av hva hypotesen antyder; problemet oppleves som størst på nasjonalt nivå. Den fremsatte hypotesen kan i dette tilfellet avkreftes.

6 Konklusjon og anbefalinger

Underproblemstillingene er utformet for å besvare hovedspørsmålet: i hvilken grad er fellesgodefinansiering et problem i Norge i dag? Innovasjon Norges pilotprosjekt avsluttes med å spørre om betydningen av dette problemet, da det ikke ser ut til å være stort nok til at aktørene er villige til å involvere seg tungt for å løse det. Jeg har med dette prosjektet forsøkt å se nærmere på denne påstanden.

Det kan se ut til at fellesgodefinansiering i noen grad er en utfordring i Norge i dag. De lokale informantene i dette prosjektet gir alle uttrykk for å ha funnet en fungerende modell for sitt område, men ikke uten utfordringer. Pengemangel og for liten interesse fra kommunen ser ut til å være kjerneproblemene på lokalt nivå. Hos de nasjonale informantene trekkes det frem for lite fokus på turisme på nasjonalt og kommunalt nivå og det å utforme et byråkrati for å drifte et finansieringssystem på nasjonalt nivå som hovedproblemer. Det kan tenkes at reiselivet hadde vært tjent med å sette lavere forventninger til stat og kommune.

Når reiselivets egen hovedorganisasjon velger å gå i mot å gjøre endringer kan det være utfordrende å samarbeide om en felles løsning uten at reiselivet føler den tvunget på seg. Det kan argumenteres for at dagens situasjon ikke er ideell, men på den andre siden viser det seg at den likevel tvinger destinasjoner til å utarbeide egne, tilsynelatende godt fungerende modeller.

Det ser ut til at informantene på nasjonalt nivå ser større problemer med situasjonen enn de lokale. Det kan være ulike grunner til det, og det er vanskelig å avgjøre om problemene de nasjonale aktørene nevner faktisk ikke er av betydning for de lokale aktørene eller om de overses.

Når det gjelder Innovasjon Norges konklusjon fra pilotprosjektet vil jeg ut ifra informasjonen som fremkommer i dette prosjektet konkludere med at reiselivet er villig til å involvere seg for å løse problemet, men at de ønsker å gjøre det på et lavere geografisk nivå som er mer tilpasset deres destinasjon.

Videre kunne det vært interessant å bruke samme utgangspunkt til en mer omfattende undersøkelse med flere lokale informanter. Det kunne også vært interessant å kaste lys over brukerne av fellesgodene sine synspunkter rundt dette og hvordan de stiller seg til å være med på å ta en del av regningen gjennom brukerbetaling.

7 Litteraturliste

- Aligica, P. D., Ostrom, E., Ostrom, V., Tiebout, C. M., & Warren, R. (2014). Elinor Ostrom and the Bloomington School of Political Economy: Polycentricity in Public Administration and Political Science (Vol. 1). D. H. Cole, & M. D. McGinnis (Eds.). Lexington Books.
- Baumol, W. J. (1952). The transactions demand for cash: An inventory theoretic approach. *The Quarterly Journal of Economics*, 545-556.
- Børresen, R. (2013). NRK, 12. November. Hentet 10. mars 2016.
<http://e24.no/naeringsliv/her-maa-du-betale-for-aa-gaa-paa-ski/20101477>
- Bell, S., Simpson, M., Tyrväinen, L., Sievänen, T., & Pröbstl, U. (Eds.). (2009). *European forest recreation and tourism: a handbook*. Taylor & Francis.
- Besseggen.net. (2016). *Besseggen.net*. Hentet 01. Mai.
<http://besseggen.net/besseggenturen/>
- European Forest Institute. (2011). *Study on the Development and Marketing of Non-Market Forest Products and Services*.
- Fagbokforlaget. (2016). *Definisjoner - oversikt og omtale av sentrale begreper i Mikroøkonomi*. Hentet 05.02.2016. <http://fagbokforlaget.no/mikro/ordlistemikro.htm>
- Farstad, E., Skalte, O., & Troye, S. V. (2001). Finansieringssystem for dekning av fellesgoder i reiselivet.
- Fredman, P., & Tyrväinen, L. (2010). Frontiers in nature-based tourism. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 10(3), 177-189.
- Google. (2016). *Google maps*. Hentet 29. april.
<https://www.google.no/maps/place/Sirdal/@58.8441309,6.2600621,9z/data=!3m1!4b1!4m5!3m4!1s0x46391caca1b9521:0x39b618396a8e6c80!8m2!3d58.8776993!4d6.8358797>
- Hamre, C. (2014). *nationen.no*, 19. februar. Hentet 10. mars, 2016.
<http://www.nationen.no/eu/gar-nye-veier-for-a-finansiere-skiløyper-i-sirdal/>
- Hansen, R. G. (2004). *uio.no*. Hentet mars 8, 2016 fra
<http://www.uio.no/studier/emner/sv/oekonomi/ECON1210/h04/undervisningsmateriale/Oppsummering101104.pdf>
- Hardin, G. (1968). The tragedy of the commons. *science*, 162(3859), 1243-1248.
- Haukeland, J. V., Grue, B., & Veisten, K. (2010). Turning national parks into tourist attractions: Nature orientation and quest for facilities. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 10(3), 248-271.
- Haukeland, J. V. (2011). Sustainable tourism development in a Norwegian National Park Area-exploring social aspects (Doctoral dissertation, Norwegian University of Life Sciences, Department of Ecology and Natural Resource Management).
- Heimdal, L. (2016). *Norsk natur skal være gratis*, NRK, 01. februar. Hentet 03. mai 2016
[nrk.no: http://www.nrk.no/ytring/norsk-natur-skal-vaere-gratis-1.12781366](http://www.nrk.no/ytring/norsk-natur-skal-vaere-gratis-1.12781366)
- Innovasjon Norge. (2013a). *Erfaringsrapport - pilotprosjekt frivillig fellesgodefinansiering*. Oslo: Innovasjon Norge.
- Innovasjon Norge. (2013b). *Sliter med å få på plass fellesgodefinansiering for reiselivet*, Innovasjon Norge. Hentet 02. februar 2016.
<http://www.innovasjon norge.no/no/Reiseliv/Nyheter/Sliter-med-a-fa-pa-plass-fellesgodefinansiering-for-reiselivet/#.VzI8O2Nx660>
- Innovasjon Norge. (2015). *Nøkkeltall for norsk Turisme*. Innovasjon Norge.

- Johannessen A., Kristoffersen L., Tufte P.A. (2011). *Forskningsmetode for økonomisk-administrative fag*. Abstrakt.
- Jor, E. L. (2014). *Strandkos – mot betaling*, VG, 24. juli. Hentet 10. mars 2016
http://pluss.vg.no/2014/07/14/1687/1687_23252644
- Kamfjord, G. (2011). *Det helhetlige reiselivsproduktet*. Oslo: Fagspesialisten.
- Kim, O., & Walker, M. (1984). The free rider problem: Experimental evidence. *Public Choice*, 43(1), 3-24.
- Klima- og miljødepartementet. (2000-2001). St.mld nr. 39. *Friluftsliv - Ein veg til høgare livskvalitet*.
- Lov om friluftslivet (1957) (Friluftsløven) §1.
- Lov om friluftslivet (1957) (Friluftsløven) §14.
- Mehmetoglu. (2007). *Kvalitativ metode for merkantile fag*. Fagbokforlaget.
- MENON v/Jakobsen, E. W. (2005). *Forslag til modell for finansiering av fellesgoder i reiselivsnæringen*.
- Miljøstatus.no. (2016). *Miljøstatus*, 29. april. Hentet 29. april 2016.
<http://www.miljostatus.no/kart/?lang=no&extent=250231%7C6543898%7C285329%7C6562283&layers=40:100;&basemap=KART&opacity=70>
- Navrud, S. (2005). *Verdisetting av goder som ikke omsettes i markeder*, SFSO, 21. september. Hentet 03. mai 2016
http://www.sfso.no/upload/forvaltning_og_analyse/samf_ok_analyse/veiledere/Navrud.pdf
- Nærings- og handelsdepartementet. (2012). *Destinasjon Norge. Nasjonal strategi for reiselivsnæringen*. Oslo.
- NHO Reiseliv. (2011). *Reisemålsselskapene i Norge*. NHO Reiseliv.
- Ostrom, E., Gardner, R., & Walker, J. (1994). *Rules, games, and common-pool resources*. University of Michigan Press.
- Fredman, P., Wall-Reinius, S., & Grundén, A. (2012). The nature of nature in nature-based tourism. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 12(4), 289-309.
- Rønningen, S. (2016). *Alle mann til stupet*, ut.no. Hentet 03. mai.
<http://artikkel.ut.no/artikkel/1.12378190/>
- Reusch, M. (2012). *Allemannsretten*. Oslo: Flux.
- Rosenborg, O. L. (2015). *Nå må du betale for å gå på ski i Natrudstilen*, Ringsaker blad, 28. Oktober. Hentet 02. februar 2016.
<http://www.ringsaker-blad.no/nyheter/sjusjoen/natrudstilen/na-ma-du-betale-for-a-ga-pa-ski-i-natrudstilen/s/5-79-36443>
- Ryen, A. (2002). *Det kvalitative intervjuet*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Silverman, D. (2014). *Interpreting qualitative data*. London: SAGE.
- Skiforeningen. (2011). *Skiforeningen.no*, 12. november. Hentet 29. april 2016
<http://adm.skiforeningen.no/marka/bilder/?id=15067>
- Straffin Jr, P. D. (1980). The Prisoner's Dilemma" in *b'MAP Journal*, 1: 102-103. Lexington, MA: COMAP Inc, 172.
- Støland, A. V. (2016). *Nå må du betale for å gå på ski her*, Vestviken 24, 09. januar. Hentet 03.mai 2016
<http://www.vestviken24.no/vv24livsstil/na-ma-du-betale-for-a-ga-pa-ski-her/s/5-83-25991>
- Svendsby, E. (2011). *Her må du betale for å gå på ski*, e24, 21.september. Hentet 10.mars 2016
<http://e24.no/naeringsliv/her-maa-du-betale-for-aa-gaa-paa-ski/20101477>

Vistad, O. I., & Vorkinn, M. (2012). The Wilderness Purism Construct—Experiences from Norway with a simplified version of the purism scale. *Forest Policy and Economics*, 19, 39-47.

Intervjuguide informanter på lokalt nivå

Før intervjuet:

- Presentere meg og info om oppgavens formål
- Spør om ok at intervjuet blir tatt opp og slettet i etterkant
- Anonymitet

Innledning:

- Fortell litt om _____.
 - o hvilken type fellesgode (FG) de tilbyr, hvor mange som arbeider der, frivillige?

Hoveddel:

- Hvordan finansieres fellesgodene dere produserer?
 - o Offentlig, frivillighet, private midler
 - Hvem bidrar, hvor mye
 - o Hvor stor del av budsjettet går med til dette
 - Reklame, informasjon, leie av områder ol.
 - o Likt fra år til år?
- I hvilken grad oppleves det som et problem å få tilgang på de midlene dere trenger til finansieringen?
 - o Hva fungerer godt, hva fungerer mindre godt?
 - o Anser du de innblandede som fornøyd med ordningen?
 - o Holdes tilbudet av deres FG på et minimalt nivå? Mangler dere midler til noe dere ønsker å finansiere?
- På hvilke alternative måter kunne dere sett for dere å få finansiert FG?
 - o Hvem er innblandet, er alternativene vanskelig å gjennomføre?
 - o Reiselivsdrifter på destinasjonen, burde de være innblandet?
 - o En felles nasjonal modell?
- Hva er deres syn på brukerbetaling?
 - o Hvordan stiller de seg til:
 - Rene inngangspenger (billett for bruk)

- Indirekte betaling (eks parkeringsavgift, ekstra dyr pølse og brus)
 - Kurtax-lignende ordning
 - Eventuelt eget forslag?
- Hva er deres syn på slik privatisering av FG?
 - o Ift. allemannsretten
 - o Konsekvenser for turisme
 - o Konsekvenser for friliftsliv
 - o Forskjell på turister/fastboende?

Avslutning:

- Er det noe jeg ikke har tatt opp du ønsker å tilføye?
- Oppsummer mine konklusjoner hva informanten har fortalt.
- Si TUSEN TAKK for at de stilte opp.
- Spørre om de er tilgjengelig for eventuelle oppfølgingsspørsmål på mail eller telefon.

Intervjuguide informanter på nasjonalt nivå

Før intervjuet:

- Presentere meg
- Info om oppgavens formål
- Spør om ok at intervjuet blir tatt opp og slettet i etterkant
- Informanten er delvis anonym, kun en representant for sin arbeidsplass.

Innledning:

- Fortell litt om _____ (sett inn informantens arbeidssted).
 - o Stikkord: hvilken rolle har de i reiselivs-Norge.

Hoveddel:

- I hvilken grad oppfatter dere at det er et problem med FG-finansiering i Norge i dag?
- I hvilken grad er _____ engasjert i FG-problematikken?
 - o På dagsordenen, er de interessert i å engasjere seg for å finne en løsning på problemet?
- Hvilke løsninger som finnes i dag ser dere for dere som best fungerende?
 - o Privat, frivillig, offentlig?
 - o Tilpasset hver destinasjon eller likt for hele landet?
- På hvilke alternative måter kunne dere sett for dere at FG blir finansiert?
 - o Hvem er innblandet, er alternativene vanskelig å gjennomføre?
 - o Bedrifter på destinasjonen, burde de være innblandet?
 - o Felles nasjonalt system
- Hva er deres syn på brukerbetaling?
 - o Hvordan stiller de seg til:
 - Rene inngangspenger (billett for bruk)
 - Indirekte betaling (eks parkeringsavgift, ekstra dyr pølse og brus i kafeen)

- Kurtax-lignende ordning (avgift blir lagt på hotellovernatting, restaurantregning og andre turistaktiviteter).
 - Eventuelt eget forslag?
- Hva er deres syn på slik privatisering av FG?
 - o Ift. allemannsretten
 - o Konsekvenser for turisme
 - o Konsekvenser for friliftsliv
 - o Forskjell på turister/fastboende?

Avslutning:

- Noe å tilføye jeg ikke har tatt opp?
- Oppsummer min oppfatning av informantens ståsted.

Norges miljø- og biovitenskapelig universitet
Noregs miljø- og biovitenskapelige universitet
Norwegian University of Life Sciences

Postboks 5003
NO-1432 Ås
Norway